

ביטוח נכות כללית

גמלאות ענף נכות כללית

- במסגרת ענף נכות כללית משולמות על-פי חוק הביטוח הלאומי הקצבאות האלה:
- קצבת נכות כללית – הכנסה לקיום לאנשים עם מוגבלות שנפגע כושר השתכרותם מעבודה או ממשלח ידם.
  - קצבה לשירותים מיוחדים – לאנשים עם מוגבלות התלויים בעזרת הזולת בביצוע פעולות היומיום¹ או הזקוקים להשגחה מתמדת, כדי לממן עזרה בפעולות אלה.
  - גמלה לילד נכה – למשפחות המטפלות בילדן הנכה בבית.
- הענף מטפל גם בגמלאות שאינן מכוח חוק הביטוח הלאומי:
- גמלת ניידות – למוגבלים בניידות (הסובלים מליקויים ברגליים כמפורט בחוק), לשם השתתפות בהוצאות הניידות שלהם מחוץ לבית.
  - פיצוי לנפגעי גזת – למי שקיבלו הקרנות לטיפול במחלת הגזת בשנים 1946-1960 וחלו עקב כך (מ-1995).
  - פיצוי לנפגעי פוליו – למי שחלו במחלת הפוליו בישראל או מחוצה לה וטופלו בישראל ובעקבות המחלה נגרמה להם נכות רפואית (מ-2007).

מקבלי הגמלאות

ענף נכות כללית כולל את הגמלאות נכות כללית, שירותים מיוחדים, ילד נכה, ניידות, פוליו וגזת. קצבאות נכות נוספות משולמות גם במסגרת הענפים נפגעי עבודה, נפגעי פעולות איבה, סיעוד (מעל גיל פרישה) ואסירי ציון בביטוח הלאומי, או במסגרת אגף השיקום במשרד הביטחון וגופים אחרים.

בדצמבר 2023 שולמו ל- 372,420 אנשים בוגרים מענף נכות כללית גמלה אחת לפחות – גידול של 9% לעומת 2022. זו עלייה מתמשכת בין השנים והגבוהה ביותר מ-2017 (לוח 2).

ב-2023 קיבלו כ-311,000 מבוטחים בממוצע לחודש **קצבת נכות כללית**, עלייה של 6.9% לעומת 2022 (לוח 1). הם מהווים 6.1% מהאוכלוסייה בגיל הזכאות לקצבה (18 עד גיל פרישה) וכ-87% מכלל הזכאים לקצבאות מהענף (לוח 2). במהלך השנים נעשו כמה שינויים בקצבה, בהם שינוי

גיל הפרישה, תיקון 109 לחוק (חוק לריון) והגדלת סכום הקצבה. בהתאם לשינויים שנעשו בשנת 2022² עלה שיעור הגידול השנתי במספר המקבלים והיה ב-2023 6.9% - שיעור הגבוה משיעור הגידול של האוכלוסייה בגיל העבודה³ (1.9%) מ-2017. עם העלאת גיל הפרישה לנשים ב-2021, מ-62 ל-65 בהדרגה, צפויה מגמה זו להימשך.

לגידול במספר מקבלי גמלאות הנכות בשנים 2020-2021 תרם גם משבר הקורונה, בין השאר בשל הארכה אוטומטית של זכאויות למקבלי גמלה זמנית. מלחמת חרבות ברזל בחלק האחרון של שנת 2023 תרמה לגידול בשנה זו בשל הארכה אוטומטית של זכאויות למקבלי גמלה זמנית.

לוח 1: מקבלי גמלאות ענף נכות לפי סוג הגמלה (ממוצע לחודש), 2013-2023

שנה	קצבת נכות כללית		שירותים מיוחדים		ילד נכה		ניידות	
	מספר המקבלים	השינוי לעומת השנה הקודמת (%)	מספר המקבלים	השינוי לעומת השנה הקודמת (%)	מספר המקבלים	השינוי לעומת השנה הקודמת (%)	מספר המקבלים	השינוי לעומת השנה הקודמת (%)
2017	242,100	3.5	58,537	6.5	57,907	10.6	40,920	3.9
2018	250,979	3.7	62,114	6.1	63,929	10.4	42,978	5.0
2019	259,473	3.4	65,204	5.0	67,319	11.0	44,853	4.4
2020	269,362	3.8	69,301	6.3	75,708	12.5	46,171	2.9
2021	278,599	3.4	71,717	3.5	83,820	10.7	47,361	2.6
2022	291,013	4.5	75,065	4.7	100,393	19.8	48,582	2.6
2023	311,011	6.9	81,031	7.9	122,843	22.4	50,093	3.1

שיעור השינוי במספר מקבלי הקצבה לשירותים מיוחדים, שעלה עלייה ניכרת ב-2014 בעקבות הוספת מבחן ה-IADL למבחן הזכאות והפחתת מספר ימי ההמתנה לזכאות, ירד בהדרגה בין 2014 ל-2019, אך ב-2020 עלה ב-6.3%. ב-2021 עלה ב-3.5% לעומת 2020 – בכמחצית פחות מב-2020. ב-2022 שיעור הגידול במקבלים שוב עלה ל-4.7%, והוסיף לעלות ב-2023 ל-7.9%. מספר הילדים המקבלים גמלה לילד נכה עלה בין 2022 ל-2023 ב-22.4%. מספר המקבלים גמלת ניידות עלה בין 2022 ל-2023, ב-3.1%.

מנובמבר 1999 מי שמתקיימים בו כל התנאים בחוק ובתקנות, זכאי לקבל יותר מגמלה אחת מענף נכות כללית בעד אותו פרק זמן וב-2022 הורחבה הזכאות עוד (ראו להלן שינויי חקיקה). בדצמבר 2023 היו זכאים לשתי גמלאות או יותר בו-בזמן 76,300 בוגרים ו-5,234 קטינים (לוחות

2 ראו שינויי חקיקה בפרק זה.

3 בני 18 עד גיל פרישה.

ביטוח נכות כללית

2 ו-3). בולטים במיוחד הקצבה לשירותים מיוחדים (כ-78% ממקבליה היו זכאים גם לקצבאות נוספות, בדרך כלל קצבת נכות), והפיצוי לנפגעי פוליו (כ-71% קיבלו גם קצבה נוספת, בעיקר גמלת ניידות).

לוח 2: בוגרים המקבלים גמלאות נכות לפי מספר הגמלאות וסוג הגמלה, 2022-2023 (דצמבר)

2023		2022		מספר הגמלאות / סוג הגמלה
השינוי לעומת 2022 (%)	מספר המקבלים	השינוי לעומת 2021 (%)	מספר המקבלים	
סך הכל				
9.0	372,420	4.5	341,745	מספר המקבלים
9.8	324,450	4.6	295,495	נכות כללית
10.2	85,009	6.3	77,134	שירותים מיוחדים (שר"מ)
4.3	45,724	2.3	43,846	ניידות
-0.5	4,844	0.2	4,868	גזזת
-8.7	3,717	0.0	4,069	פוליו
גמלה אחת				
9.5	255,654	4.3	233,401	נכות כללית בלבד
6.7	18,340	5.8	17,194	שר"מ בלבד
3.2	16,522	2.8	16,008	ניידות בלבד
0.0	4,534	1.0	4,532	גזזת בלבד
-22.4	1,070	6.2	1,379	פוליו בלבד
שתי גמלאות				
14.0	46,773	7.9	41,039	נכות כללית ושר"מ
1.6	7,798	-0.2	7,676	נכות כללית וניידות
-30.8	18	-45.8	26	נכות כללית וגזזת
-19.1	55	-12.8	68	נכות כללית ופוליו
2.6	4,961	5.8	4,836	שר"מ וניידות
-3.5	139	-3.4	144	שר"מ וגזזת
0.0	79	-6.0	79	שר"מ ופוליו
-2.7	73	-5.1	75	ניידות וגזזת
-0.4	1,518	-0.5	1,524	ניידות ופוליו
-	פחות מ-10	-	פחות מ-10	גזזת ופוליו

2023		2022		מספר הגמלאות / סוג הגמלה
השינוי לעומת 2022 (%)	מספר המקבלים	השינוי לעומת 2021 (%)	מספר המקבלים	
שלוש גמלאות				
7.0	13,818	3.0	12,914	נכות כללית, שר"מ וניידות
-21.4	11	7.7	14	נכות כללית, שר"מ וגזות
-5.0	19	0.0	20	נכות כללית, שר"מ ופוליו
-	פחות מ-10	-	פחות מ-10	נכות כללית, ניידות וגזות
-4.2	161	-16.4	168	נכות כללית, ניידות ופוליו
-5.1	56	-7.8	59	שר"מ, ניידות וגזות
0.4	671	2.3	668	שר"מ, ניידות ופוליו
-	-	-	פחות מ-10	ניידות, גזות ופוליו
ארבע גמלאות				
25.0	5	25.0	10	נכות כללית, שר"מ, ניידות וגזות
-19.1	137	-19.1	157	נכות כללית, שר"מ, ניידות ופוליו
-	-	-	-	שר"מ, ניידות, גזות ופוליו

לוח 3: ילדים המקבלים גמלאות נכות לפי מספר הגמלאות וסוג הגמלה, 2022–2023 (דצמבר)

2023		2022		גמלה
השינוי לעומת 2022 (%)	מספר המקבלים	השינוי לעומת 2021 (%)	מספר המקבלים	
19.9	132,686	25.0	110,677	סך הכל
גמלה אחת				
20.7	127,227	26.5	105,377	ילד נכה
11.4	225	5.0	254	ניידות
שתי גמלאות				
3.7	5,234	1.5	5,046	ילד נכה וניידות

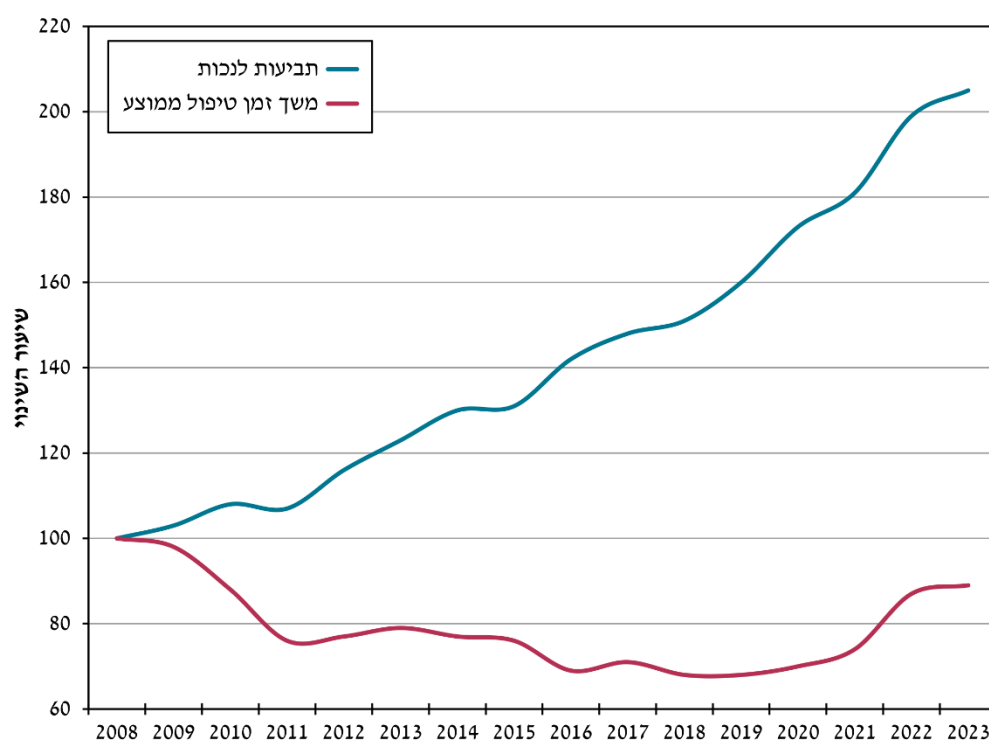
משך הטיפול בתביעה

מ-2015 חולים אונקולוגים וחולים קשים אחרים יכולים להגיש תביעות בבית החולים באמצעות עובדת סוציאלית בבתי החולים. כך, למרות הגידול המתמיד במספר התביעות

ביטוח נכות כללית

המוגשות, משך הטיפול הממוצע בתביעה לקצבת נכות היה ב-2023 נמוך לעומת 2008 בכ-21%, אף שעלה במקצת בשנים האחרונות והתייצב בשנה האחרונה (64.1 ימים בממוצע). הירידה העיקרית היתה בשנים 2008-2011 (תרשים 1).

תרשים 1: השינוי במספר התביעות לקצבת נכות ובמשך הטיפול הממוצע בתביעה (אחוזים), 2023-2008

שינויי חקיקה 2012-2023

2012 – 2018

- **הרחבת הזכאות לפיצוי לנפגעי פוליו:** למי שחלו בפוליו מחוץ לישראל (מ-2012).
- **הוספת מבחן IADL לבדיקת תפקוד במשק הבית** למקבלי קצבה לשירותים מיוחדים (במקום רק מבחן ADL לפעולות יומיומיות כמו התלבשות, אכילה וכד') (מ-2014).
- **העלאת הקצבה לשירותים מיוחדים:** בדרגות הבינונית והגבוהה ל-112% ול-188% בהתאמה מקצבת נכות מלאה ליחיד (במקום 105%-ו-175% בהתאמה) (מ-2015).
- **תוספת לנכה מונשם:** בשיעור 83% מקצבת נכות מלאה ליחיד (בשירותים מיוחדים או ילד נכה) (מ-2015).

- **ביטול ההבחנה בין שתי קבוצות לפי חוק לרון⁴ (2017):** בוטלה ההבחנה בין שתי הקבוצות, אך המשיך הניכוי ההדרגתי מהקצבה עקב הכנסות מעבודה. נקבע רף הכנסה אחיד לזכאות לקצבה – 60% מהשכר הממוצע – כך שמי שהכנסותיו גבוהות יותר יוסיף לקבל קצבת נכות ואף יוכל להגדיל את הכנסותיו ללא צורך ב-12 חודשי ותק. בוטלה קצבת העידוד וכל התשלומים ניתנים במסגרת קצבת נכות.
  - **קצבה גם למקבלים דמי מחלה (2017):** קצבת נכות החלה להיות משולמת גם למקבלים דמי מחלה מהמעסיק, כך שנכים קשים יכולים להתחיל לקבל קצבה מהיום ה-31 המזכה בה (במקום מהיום ה-91). דמי המחלה יופחתו רק לצורך בדיקת התאריך הקובע ולאחר מכן יובאו בחשבון כהכנסה מעבודה. מבוטחים שקצבתם לא שולמה ב-2016 בגלל דמי מחלה קיבלו הודעה לחידוש תהליך הבדיקה לזכאות.
  - **ביטול החובה להיבדק מחדש לזכאות לדרגת אי-כושר (2017):** מי שיש לו דרגת אי כושר בתוקף יוסיף לקבל את הקצבה ללא בדיקה מחדש.
  - **העלאת הדיסריגרד⁵ (2017):** הדיסריגרד הועלה מ-21% ל-29% מהשכר הממוצע: אפשר להשתכר עד 29% מהשכר הממוצע, מבלי שהקצבה תיפגע, כך שסכום הקצבה עם השכר יהיה בגובה שכר המינימום לפחות.
  - **הגדלת קצבאות הנכות⁶ (2018):** הוגדלו קצבאות נכות כללית, שירותים מיוחדים, ילד נכה ואזרח ותיק עם תוספת השלמה לנכות. ההגדלה נועדה בין השאר לעודד אנשים עם מוגבלות להשתלב בשוק העבודה, כך שההכנסה מעבודה ומקצבה משפרת את מצבם הכלכלי. התקציב הכולל – 4.341 מיליארד ש"ח. בהגדלת הקצבאות נקבעו שלושה שלבים: ב-1.3.2018, ב-2020 וב-2021. מ-2022 הקצבה מוצמדת לשכר הממוצע.
- כך הוגדלו הקצבאות בשלב הראשון (הסכומים נכונים ל-2018, לשלבים הבאים ראו להלן בשנים הרלוונטיות):**
- כל מקבלי קצבת נכות, לרבות אלה שהגיעו לגיל פרישה מ-1.3.2018, קיבלו תוספת של 470 ש"ח. מאושפזים קיבלו את הסכום במישרין בלי לחלוק אותו עם הגוף המאשפז, והוא התווסף ל-20% מהקצבה ששולמה להם.
  - מי שהגיעו לגיל הפרישה לפני 1.3.2018 קיבלו מחצית התוספת. מי שהיו זכאים להשלמת הכנסה בפברואר 2018 אך בשל התוספת לנכות נשללה זכאותם זו ולכן גם ההטבות הנלוות אליה, יוסיפו להיות זכאים להטבות.
  - **תוספת קח"ן (קצבה חודשית נוספת):** כל בעלי הדרגה המלאה קיבלו השלמה ל-452 ש"ח (סכום זה נחשב מעתה חלק בלתי נפרד מהקצבה).
  - **מקבלי קצבה לשירותים מיוחדים** ברמות הגבוהות קיבלו תוספת של 200 ש"ח.
  - **גמלה לילד נכה:** כ-50 מיליון ש"ח מסכום השיפוי שאוצר המדינה מעביר לביטוח לאומי הוקצו לגמלה לילד נכה. לזכאים לגמלה בשיעור של 50% – 150 ש"ח, ולזכאים בשיעור 188% – 200 ש"ח.

4 חוק לרון נחקק ב-2009 (ראו דוחות קודמים).

5 הסכום שאינו מובא בחשבון לצורך קיזוז מהקצבה לבעלי הכנסות מעבודה.

6 במסגרת הסכם בין ממשלת ישראל לארגוני הנכים.

ביטוח נכות כללית

- **העלאת הדיסריגרד** מ-2,873 ש"ח ל-3,700 ש"ח (מ-29% מהשכר הממוצע ל-37.35% ממנו). כלומר, ההפחתה מהקצבה בגין הכנסות מהעבודה תחל מ-3,700 ש"ח לחודש ויותר. שינוי זה מעלה גם את נקודת האיפוס – גובה השכר שמעליו מתבטלת הזכאות לקצבה (11,652 ש"ח ליחיד, ו-16,740 ש"ח למי שיש עימו בן/בת זוג ושני ילדים).

2020 – 2021'

- **העלאת הדיסריגרד**: בתקופת משבר הקורונה הועלה הדיסריגרד להכנסות מעבודה לגובה של שכר המינימום במשק – 5,300 ש"ח (מ-37.35% מהשכר הממוצע ל-50.23% ממנו). נקודת האיפוס השתנתה גם היא ועלתה ל-12,254 ש"ח ליחיד ול-17,420 ש"ח למי שיש עימו בן/בת זוג ושני ילדים (הוראת שעה מ-1.7.2020 ומ-1.7.2021 בחוק).
- **דמי אבטלה מחושבים כהכנסות מעבודה** ולא כהכנסות שלא מעבודה כפי שהיה נהוג עד אז. כך, מי שמקבל תוספת לקצבה בגין תלויים, אין מנכים מקצבה זו הכנסות שקל כנגד שקל מהתוספת, אלא מקזזים אותן כמו הכנסות מעבודה. לא חל שינוי בסכום הקצבה למי שאין עימו תלויים ודמי האבטלה לא קוזזו מסכום הקצבה (הוראת שעה ממרץ 2020, הוראת שעה במרץ 2021 עד סוף 2022).
- **מענקי חֶלֶף קצבה (2020)**: שולמו למקבלי קצבאות הנכות (לרבות אזרח ותיק הזכאי לקצבה בגובה קצבת נכות) בגין כל חודש שבו היו זכאים לקצבאות נכות בשנת 2020. המענקים שולמו בחודשים אוקטובר (בגין ינואר-אוקטובר) ודצמבר (בגין נובמבר-דצמבר) ולא נחשבו כהכנסה לעניין חוק הביטוח הלאומי או לכל דין אחר. בהעדר תקציב מדינה, המענקים שולמו במסגרת הוראת שעה (מספטמבר 2020).

חוק ההתייעלות הכלכלית (2020-2021):

- **הועלתה קצבת נכות כללית** ליחיד שאינו שוהה במוסד (בדרגת אי כושר מלאה ל-3,700 ש"ח, תוספת של 17% מקצבה מלאה ליחיד – 379 ש"ח). סכומי הקצבאות בדרגות אי-כושר חלקיות הועלו בהתאמה. שולם בנובמבר לאחר קבלת החוק, כמענק חלף קצבה בגין ינואר עד יוני ובגין יולי ואילך כחלק מסכום הקצבה.
- **גמלה לילד נכה** – נמשך התשלום למענק חלף קצבה במהלך כל שנת 2021 בשני סכומים (83 ש"ח לרמות 50%-100% ו-490 ש"ח לרמת 188% ולמי שצבר 8 או 9 נקודות בהערכת התלות).
- **קצבת שר"מ** לסובלים ממוגבלות קשה הועלתה ב-100 ש"ח עד 300 ש"ח בהתאם לרמת הקצבה.
- נמשכה הוראת השעה המעדכנת את הדיסריגרד בקצבת נכות כללית ל-5,300 ש"ח.
- **תוספת למונשם** בגמלה לילד נכה ושר"מ עלתה ל-8,462 ש"ח. בגמלאות ילד נכה ובשירותים מיוחדים עלתה התוספת מ-1,850 ש"ח ל-8,462 ש"ח לחודש.
- **בגמלאות שירותים מיוחדים וילד נכה** נקבעה תוספת בסך 5,641 ש"ח לחודש לזכאים ברמה 188% שאינם זכאים לתוספת מונשם ומעסיקים שני עובדים (בהתאם לתנאים בתקנות).

- **נקבעה תוספת בגין ילד מתחת לגיל 3 לזכאים לשירותים מיוחדים** בסך 954 ש"ח לחודש בגין כל ילד (עד 2 ילדים), מאוקטובר 2021.

2022*

- **הוקפא השכר הממוצע** לפי חוק הביטוח הלאומי שלפיו מתעדכנות קצבת יחיד מלאה והגמלאות הנגזרות ממנה, ולכן ב-2022 סכום הקצבה המלאה ליחיד נותר ללא שינוי. עם זאת, הוקצו כספים להרחבת זכאויות בקצבאות נכות כללית, שר"מ וילד נכה הנכללות בשינויים המוזכרים להלן. בהתאם נקבע שקצבת נכות כללית והקצבאות הנגזרות ממנה יתעדכנו בפעם הבאה בשיעור העלייה בשכר הממוצע פחות 2.45% כאשר שיעור העלייה בשכר הממוצע יחסית לשכר הממוצע ב-2020 יהיה גבוה מ-2.45%.

נכות כללית:

- **תוספת לשהים במוסד** שקצבתם משולמת בחלקה לגורם המממן – בסך 103 ש"ח (מ-954 ש"ח ל-1,057 ש"ח).
- **העלאת הדיסריגורד להכנסות שלא מעבודה** - סכום של 1,200 ש"ח מהכנסות שלא מעבודה לא יובא בחשבון לצורך חישוב תוספת בן/ת זוג או ילדים.
- **תשלום מהיום ה-31** – למקבלי נכות כללית ושר"מ העומדים בתנאי השר"מ (במקום מהיום ה-91).
- **תוספת לתלויים מהיום ה-31** – למקבלי נכות כללית או שר"מ העומדים בתנאי השר"מ (במקום מהיום ה-91).
- **תוספת השלמה לקצבת נכות** - תוספת ההשלמה למקבלי קצבת אזרח ותיק שאינם שוהים במוסד והחלו להיות זכאים לקצבת אזרח ותיק לפני ינואר 2021 עלתה מ-8.52% ל-12.74% מקצבה מלאה ליחיד (75% מההעלאה שנקבעה למי שטרם הגיע לגיל הפרישה).

שירותים מיוחדים:

- **סף הזכאות לשר"מ הונמך והשווה לסף בנכות כללית** – 40% נכות משוקללת במקום 60% ולעקרת בית הווה ל-50% נכות משוקללת. הסף לקצבת שר"מ מיוחדת (למי שאינו זכאי לקצבת נכות כללית) נשאר ללא שינוי – 75% נכות משוקללת.
- **רמת זכאות חדשה של 235%** לתלויים לחלוטין בעזרת הזולת במידה רבה במיוחד בכל שעות היממה (ניקוד כולל של 68 נקודות⁸ במבחני ADL ו-IADL או שהות בהוספיס בית).
- **גמלה מיוחדת לעולים מקבלי שר"מ** – הסכום הווה לגמלה המשולמת למי שאינם עולים.
- **תשלום מהיום ה-31** – למקבלי נכות כללית ושר"מ העומדים בתנאי השר"מ (במקום מהיום ה-91).
- **תוספת לתלויים מהיום ה-31** – למקבלי נכות כללית או שר"מ העומדים בתנאי השר"מ (במקום מהיום ה-91).

* כל הסכומים בפרק נכונים ל-2023 אלא אם כן מצוין אחרת. כל התיקונים ב-2022 נעשו במסגרת חוק ההתייעלות הכלכלית 2020-2021.
8 גם ניקוד בגין השגחה מובא בחשבון.

ביטוח נכות כללית

ילד נכה

- **השוואת סכומי הגמלה לקצבת שר"מ.**
- **רמת זכאות חדשה של 112%** לילד שקיבל במבחן התלות 8-9 נקודות.
- **רמת זכאות חדשה של 235%** לבעלי ניקוד של 13 נקודות או יותר במבחן תלות או לזכאים בגין טיפול רפואי קשה.
- **גמלה לשוהים במוסד** – נקבע סכום מיוחד לילד השוהה במוסד בהתאם לרמת הזכאות. ילדים אלה לא היו זכאים לגמלה עד כה.

פוליו, גזוזת ועירווי דם

- **קצבאות פוליו, גזוזת ועירווי דם הוגדלו ב-2.45%** בשנת 2022 בלבד, בשל הקפאת השכר הממוצע.
- **קצבה חודשית לנפגעי פוליו** הועלתה מ-50% מהשכר הממוצע ל-50.9% ממנו.
- **קצבה חודשית לנפגעי גזוזת** הועלתה מ-25% מהשכר הממוצע ל-25.9% ממנו.

ניידות

- **הלוואה עומדת בניידות** – הושווה שיעור ההלוואה העומדת לרכב לאביזרים מיוחדים למי שאין לו רשיון נהיגה לשיעור של מי שברשותו רשיון נהיגה בר תוקף.

2023

חוק ההתייעלות הכלכלית 2023-2024:

- בחוק ההתייעלות הכלכלית לשנים 2023-2024 עוגנו שתי הוראות שעה כהוראת קבע:
  - **התחשבות בדמי אבטלה כהכנסה מעבודה** – הוראות השעה שקבעו כי דמי אבטלה ייחשבו כהכנסה מעבודה לעניין מבחני ההכנסות בגמלאות נכות כללית, אזרח ותיק והבטחת הכנסה – נקבעו כהוראות קבע.
  - **דיסריגרד מהכנסה שאינה מעבודה לעניין הזכאות לגמלת נכות כללית** – הכנסה שלא מעבודה או ממסלח ידו בסכום השווה ל-11.37% מהשכר הממוצע במשק (כ-1,350 ש"ח בשנת 2023) לא תובא בחשבון הכנסותיו של מקבלת קצבת נכות כללית.

ילד נכה:

- תוקנה התוספת הראשונה לתקנות ונקבע כי ילד אשר בשל חוסר תפקוד מלא של גף (=גפה) אחד או בשל העדר גף אחד יהא זכאי לקצבת בשיעור של 50% כלומר - גמלה בסך של כ-1,676 ש"ח. תחולת התיקון מ-1.8.2023.

קצבת נכות כללית

תנאי הזכאות

- לקצבה חודשית זכאי תושב ישראל מגיל 18 ועד גיל הפרישה, אשר עקב נכותו נפגעה יכולתו להשתכר מעבודה (הכנסה שלא מעבודה אינה מובאת בחשבון). שני סוגי זכאים לקצבה:
  - **משתכרים ומשתכרות:** גברים או נשים עם ליקוי גופני, שכלי או נפשי ממחלה, תאונה או מום מלידה, שאיבדו מכושרם להשתכר או שכושרם להשתכר הצטמצם ב-50% או יותר, או שהכנסתם החודשית מעבודה אינה עולה על הרף הקבוע בחוק (60% מהשכר הממוצע).

- **עקרות בית:** נשים נשואות שעבדו רק במשק ביתן כמוגדר בחוק לפני הגשת התביעה לקצבה, ואשר עקב ליקוי גופני, שכלי או נפשי, הנובע ממחלה, מתאונה או ממום מלידה, איבדו 50% לפחות מכושרן לתפקד במשק הבית.

קביעת הזכאות לקצבה

1. **בדיקת ההכנסות מעבודה:** ההכנסה לכל היותר 60% מהשכר הממוצע.
2. **קביעת אחוזי הנכות רפואית:** רופאה⁹ מוסמכת מטעם הביטוח הלאומי קובעת את אחוזי הנכות הרפואית (המבטאים את חומרת המצב הרפואי) על-פי בדיקות רפואיות ומסמכים רפואיים ובהתאם למבחנים בחוק. לאחר מכן הרופאה ופקידת¹⁰ התביעות בודקות אם מתקיימים תנאי הסף לזכאות: למשתכרים – נכות רפואית של 60% לפחות (או 40% כשיש ליקוי אחד לפחות בשיעור של 25% או יותר); לעקרות בית – נכות רפואית של 50% לפחות.
3. **קביעת דרגת אי-כושר השתכרות:** פקידת התביעות, לאחר שנועצה ברופאה ובפקידת השיקום, קובעת את דרגת האי-כושר (מידת הפגיעה בכושר ההשתכרות, על-פי מידת היכולת לשוב לעבודה באופן מלא או חלקי או היכולת להשתלב בעבודה מתאימה אחרת כפוף להשכלה, לכושר הגופני ולמצב הרפואי): אי-כושר מלא/חלקי – אובדן מלא או חלקי של כושר ההשתכרות; אי-כושר קבוע/זמני – אובדן זמני או לצמיתות של כושר ההשתכרות. אובדן כושר השתכרות נמוך מ-50% אינו מזכה בקצבה.

גובה הקצבה והתוספות

- מי שנקבעה להם דרגת אי-כושר מלאה (75% לפחות) – קצבה חודשית בגובה 4,063 ש"ח.
- לבן/בת זוג (נשואים או ידועים בציבור), תושבי ישראל שהכנסתם החודשית אינה עולה על 57% מהשכר הממוצע – תוספת של כ-50% מקצבת היחיד המלאה (1,310 ש"ח). עקרת בית אינה זכאית לתוספת בעבור בן זוגה.
- להורים לילדים – תוספת של כ-40% מקצבת היחיד לנכה (1,048 ש"ח) בגין כל אחד משני הילדים הראשונים (כהגדרת ילד בביטוח הלאומי).

מקבלי הקצבה זכאים להטבות מגופים ציבוריים, כגון פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי ומס הכנסה והנחות בארנונה.

למקבלים תוספת בעבור תלויים ויש להם הכנסות שלא מעבודה, סכום ההכנסה שלא מעבודה העולה על 11.37% מהשכר הממוצע (1,350 ש"ח) מנוכה מתוספת זו.

מקבלי קצבת נכות

מתחילת שנות ה-2000 היה שיעור הגידול במספר המקבלים קצבת נכות גבוה מהגידול הטבעי באוכלוסייה. כמה סיבות לגידול במספר המקבלים: (א) העלאת גיל הפרישה לגברים ולנשים; (ב) הגידול בשיעורי התחלואה בשל העלייה בדיווח על מחלות והירידה בשיעורי התמותה של

9 נוסח בלשון נקבה, הכוונה גם לגברים.

10 ראו הערה 10.

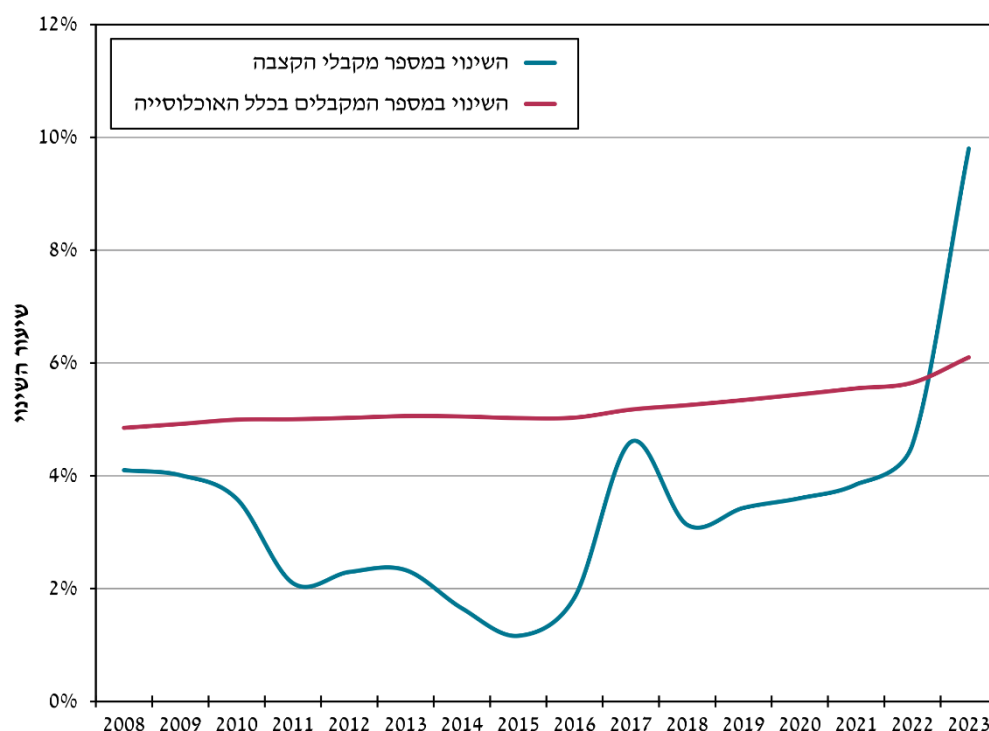
ביטוח נכות כללית

החולים; (ג) הורדת המינימום להכנסות המאפשר זכאות לקצבת נכות, והקיצוץ ההדרגתי של קצבת הנכות ביחס להכנסות מעבודה; (ד) העלאת סכומי הקצבה.

ב-2023 הוסיף חלקם של מקבלי הקצבה באוכלוסייה בגיל העבודה לעלות והגיע ל-6.1% (תרשים 2). עד 2017 מספר המקבלים קצבת נכות בכלל האוכלוסייה היה נתון לתנודות ומאז הוא יציב למדי. גילם הממוצע של המקבלים היה 45.1 – ירידה לעומת הגיל הממוצע ב-2022 – 45.4.

מהתפלגות המקבלים בדצמבר 2023 לפי מין ודרגת האי-כושר, עולה כי שיעור הגברים הזכאים לקצבה בדרגת האי-כושר הגבוהה גבוה משיעור הנשים הזכאיות לדרגה זו (82.9% לעומת 75.5% בהתאמה) (לוח 4).

תרשים 2: השינוי במספר המקבלים קצבת נכות וחלקם באוכלוסייה בגיל העבודה (אהוזים), 2008-2023

לעומת עקרות הבית, שרק לכ-44% מהן נקבע אובדן כושר השתכרות מלא, לכ-79% מן הנשים המשתכרות נקבע אובדן מלא, והן זכאיות לקצבה מלאה (לוח 4). הבדלים אלה נובעים ממבחני הזכאות המחמירים יותר לעקרות בית. לאור הגידול בשיעור התעסוקה בכלל ושל נשים בפרט, שיעור עקרות בית הולך וקטן ואילו שיעור המשתכרות הולך וגדל.

לוח 4: מקבלי קצבת נכות לפי דרגת אי-כושר ומין (מספרים מוחלטים ואחוזים). דצמבר 2023

	דרגת אי-כושר (אחוזים)				סך הכל	
	100%-75%	74%	65%	60%	מספרים מוחלטים	אחוזים
סך הכל מספרים מוחלטים	258,376	7,932	35,202	22,940	324,450	
סך הכל אחוזים	79.6	2.4	10.8	7.1	100	
גברים	82.9	1.9	9.1	6.1	180,950	100
נשים סך הכל	75.5	3.1	13.1	8.2	143,500	100
משתכרות ¹¹	79.3	2.5	11.9	6.4	128,030	100
עקרות בית	44.4	8.3	23.4	23.9	15,470	100

לוח 5: מקבלי קצבת נכות לפי גיל, גיל ממוצע וליקוי עיקרי (מספרים מוחלטים ואחוזים). דצמבר 2023

גיל (אחוזים)						סך הכל		ליקוי עיקרי
55 - גיל	פרישה	54-45	44-35	34-25	24-18	מספרים מוחלטים	אחוזים	
גיל ממוצע								
45.1	100,193	74,992	60,132	54,511	34,622	324,450	100	סך הכל מספרים מוחלטים
	100	100	100	100	100			סך הכל אחוזים
								נפשי
32.4	0.7	0.3	0.4	1.1	5.7	3,740	1.2	הפרעות נוירו-פסיכיאטריות
42.4	11.0	18.4	22.6	22.7	16.1	56,313	17.4	הפרעות פסיכוטיות
40.0	12.9	18.4	24.3	37.0	37.0	70,387	21.7	הפרעות פסיכו-נוירוטיות
39.7	3.3	6.8	10.2	10.8	10.8	23,747	7.3	מוגבלות שכלית התפתחותית
51.7	33.8	21.7	10.3	8.5	8.5	66,686	20.6	פנימי
50.9	4.5	4.0	1.4	1.4	1.0	10,195	3.1	אורוגניטלי
45.7	12.5	12.0	11.7	11.7	10.7	38,616	11.9	נוירולוגי
49.3	12.9	10.9	6.2	6.2	4.8	30,932	9.5	לוקומוטורי
								חושי
47.1	4.2	3.9	3.1	3.1	2.7	11,906	3.7	ראייה
45.3	2.4	2.0	2.4	2.4	2.3	7,363	2.3	חירשות
49.2	1.8	1.6	0.9	0.9	0.5	4,564	1.4	אחר

11 הכוונה היא לנשים שהשתכרו לפני הגשת התביעה על פי התנאים הקבועים בחוק.

ביטוח נכות כללית

יותר משליש מן המקבלים לוקים בבעיה נפשית כליקוי עיקרי¹². סוג הליקוי משתנה לפי קבוצת הגיל: בגיל צעיר בולטים הליקויים המולדים (כגון מוגבלות שכלית התפתחותית לרבות תסמונת דאון, חירשות, וליקוי נפשי לרבות אוטיזם), ובגיל מבוגר – הליקויים המתפתחים עם הגיל (כגון פנימי ואורוגניטלי¹³) (לוח 5).

כ-42% מן המקבלים קצבת נכות הם נשואים¹⁴ ועשויים להיות זכאים לתוספת בעבור בן/בת זוג, אך רק 52% בהם מקבלים אותה. השאר אינם מקבלים את התוספת בשל הכנסות גבוהות של בן/בת הזוג (מעבודה ושלא מעבודה) או שלהם (שלא מעבודה) (לוח 6). שיעור הנשואים בקרב הנשים והגברים דומה (58%).

לוח 6: מקבלי קצבת נכות לפי הרכב התלויים המזכים בתוספת ומצב משפחתי (מספרים מוחלטים ואחוזים). דצמבר 2023

מצב משפחתי	סך הכל		הרכב התלויים המזכים בתוספת				
	מספרים מוחלטים	אחוזים	ללא תוספת תלויים	ילד אחד	שני ילדים	בן זוג	בן זוג + 2 ילדים
סך הכל מספרים מוחלטים	324,450		214,838	9,546	12,655	17,244	44,478
סך הכל אחוזים		100	66.2%	2.9%	3.9%	5.3%	13.7%
נשואים							
סך הכל	135,820	41.9%	50,569	5,582	9,292	16,963	36,415
גברים	76,128	23.5%	24,177	1,648	2,541	14,404	22,881
נשים משתכרות	44,222	13.6%	17,344	1,689	2,574	2,559	13,534
עקרות בית	15,470	4.8%	9,048	2,245	4,177	.	.
לא נשואים							
סך הכל	188,630	58.1%	164,269	3,363	3,363	281	8,063
גברים	104,822	32.3%	94,811	2,040	1,834	198	2,988
נשים משתכרות	83,808	25.8%	69,458	1,924	1,529	83	5,075

12 הליקוי עם האחוז הרפואי הגבוה ביותר מבין הליקויים. אחוזי הנכות הרפואית בביטוח הלאומי אינם נקבעים על פי מחלות אלא על פי האיברים ותפקודם.

13 פנימי: לרבות מחלות דם, לב, כבד וריאות, סוכרת, אסתמה ומרבית חולי הסרטן. אורוגניטלי: לרבות בעיות בכליות, בדרכי השתן והרבייה ובשלפוחית השתן (שכיח בקרב חולי סרטן הערמונית).

14 לא כולל מי שיש להם ידועה/ה בציבור.

קצבה לשירותים מיוחדים

תנאי הזכאות

הקצבה לשירותים מיוחדים (להלן שר"מ) משולמת למבוטחים הסובלים ממוגבלות קשה והם זקוקים לעזרה או להשגחה: עזרה בפעולות היומיום לפי מבחן ADL (התלבשות, אכילה, רחצה, טיפול בהפרשות וניידות בתוך הבית), ועזרה במשק הבית לפי מבחן IADL (הכנת מזון, אחזקת בית, נטילת תרופות, סידורים מנהליים וכספיים, קניות מחוץ לבית, הפעלת מכשירים); או השגחה מתמדת למניעת סכנת חיים לעצמם או לאחרים¹⁵. מי שמאושפזים במוסד שניתנים בו שירותי רפואה, סיעוד או שיקום אינם זכאים לקצבה.

לקצבה עשויים להיות זכאים מי שמתגוררים בארץ והגישו תביעה לפני הגיעם לגיל הפרישה, ומתקיים בהם אחד התנאים האלה:

- הם מקבלים קצבת נכות, שיעור הנכות הרפואית שלהם 40% לפחות (בסעיפי הליקוי המוכרים לשר"מ), והם אינם מקבלים קצבה מיוחדת לנפגעי עבודה או תשלום בעד טיפול אישי או עזרה בבית על-פי חוק אחר.
- הם מטופלים בטיפול אקטיבי במחלות אונקולוגיות ותלויים בעזרת הזולת, או נזקקים לדיאליזה פעמיים בשבוע לפחות, או שהושטל בגופם איבר (כליה, לב, לבלב, ריאה, כבד) או שעברו השתלת מוח עצם עצמונית או מתורם זר.
- הם אינם מקבלים קצבת נכות אך נקבעה להם נכות רפואית בשיעור של 75% לפחות, הכנסתם החודשית מעבודה אינה גבוהה מ-5 פעמים השכר הממוצע (בשנת 2023 59,350 ש"ח), והם אינם מקבלים קצבה מיוחדת לנפגעי עבודה או תשלום בעד טיפול אישי או עזרה בבית על-פי חוק אחר.
- הם עולים חדשים (המחזיקים בתעודת עולה), בשנה הראשונה לעלייתם.
- הם מקבלים גמלת ניידות, שוועדה רפואית קבעה שהם מוגבלים בניידות בשיעור 100% או שהם מרותקים לכיסא גלגלים או זקוקים לכיסא גלגלים ומשתמשים בו.

בגיל פרישה מקבל שר"מ זכאי לבחור בין קצבת שר"מ לגמלת סיעוד.

גובה הקצבה והתוספות

הקצבה לשירותים מיוחדים מורכבת מקצבת נכות מלאה ליחיד בתוספת גמלה מיוחדת. לקצבה ארבע רמות, הנקבעות בהתאם למידת התלות בעזרת הזולת:

- **תלות נמוכה** (זקוקים לעזרה רבה ברוב פעולות היומיום ברוב שעות היממה) – 50% מקצבת יחיד מלאה בתוספת גמלה מיוחדת בשיעור 18.48% מקצבה מלאה ליחיד (1,224 ש"ח ו-452 ש"ח בהתאמה, ובסך הכל 1,676 ש"ח בחודש).
- **תלות בינונית** (זקוקים לעזרה רבה בכל הפעולות ברוב שעות היממה) – 112% מקצבת יחיד מלאה בתוספת גמלה מיוחדת בשיעור 46.57% מקצבת יחיד מלאה (2,742 ש"ח ו-1,140 ש"ח בהתאמה, ובסך הכל 3,882 ש"ח בחודש).

15 בדומה לתנאי הזכאות לפי חוק ביטוח סיעוד.

ביטוח נכות כללית

- **תלות מוחלטת** (תלויים לחלוטין בכל הפעולות בכל שעות היממה) – 188% בתוספת גמלה מיוחדת בשיעור 65.05% מקצבת יחיד מלאה (4,602 ש"ח ו-1,592 ש"ח בהתאמה, ובסך הכל 6,194 ש"ח בחודש).
  - **תלות בעזרה רבה במיוחד** (תלויים לחלוטין בכל הפעולות בכל שעות היממה וזקוקים להשגחה מתמדת) – 235% מקצבת יחיד מלאה בתוספת גמלה מיוחדת בשיעור של 86.58% מקצבת יחיד מלאה (5,753 ש"ח ו-2,119 ש"ח בהתאמה, ובסך הכל 7,872 ש"ח בחודש).
- במקרים האלה משולמת תוספת לקצבה:
- **לנכה מונשם:** מי שזקוקים למכונת הנשמה באופן רצוף בכל היממה והם תלויים לחלוטין בעזרת הזולת – 379.63% מקצבת נכות מלאה (9,293 ש"ח לחודש).
  - **לתלוי לחלוטין הזקוק לשתי מטפלות** (לפי קביעת רופא המוסד) – תוספת של 6,195 ש"ח. בתנאים האלה: יש לו היתר לשתי מטפלות זרות; הוא מעסיק שתי מטפלות זרות או זרה וישראלית שאינה בת משפחה במשרה מלאה ואינו מקבל תוספת למונשם (מיוני 2021).
  - **יליד בן פחות מ-3** – 1,048 ש"ח (עד שני ילדים) (מ-2022).

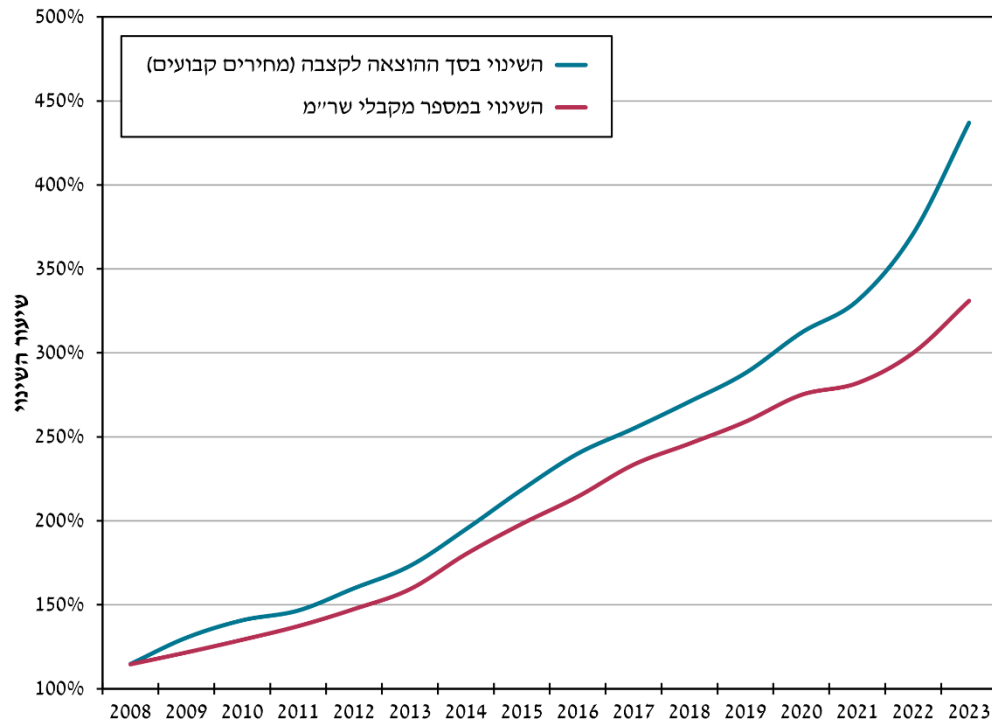
מקבלי הקצבה

בדצמבר 2023 קיבלו 85,009 איש קצבה לשירותים מיוחדים (16,520 בהם בפעם הראשונה) – עלייה של 11% לעומת דצמבר 2022. לגידול המתמשך במספר המקבלים (תרשים 3) כמה סיבות: (א) הטיפול הרפואי לחולים קשים השתפר, ולכן תוחלת החיים שלהם עלתה וגדל מספרם של המוגדרים תלויים לחלוטין. (ב) יושמה המלצת ועדת בן יהודה לבדיקת מבחני הזכאות לשירותים מיוחדים (מ-2015), ונוסף מבחן ה-IADL למבחני הזכאות (מ-2014). אלה היטיבו בעיקר עם העיוורים ועם הסובלים מבעיות נפשיות. (ג) תחילת תשלום הקצבה הוקדמה ליום ה-91 להופעת הליקוי (ובלבד שהתביעה הוגשה בתוך 15 חודשים לכל המאוחר). לנכים קשים שנקבעה להם נכות רפואית בשיעור 75% ויותר והם תלויים בעזרת הזולת שישה חודשים לפחות, הקצבה משולמת מהיום ה-31. (ד) הורדת הסף לזכאות לקצבה למקבלי קצבת נכות כללית (חוץ מלעקרות בית) מ-60% ל-40% נכות רפואית (מ-2022). (ה) מבוטחים הזכאים לקצבאות נכות ושר"מ מהיום ה-31 יקבלו את שתי הקצבאות מהיום ה-31 (מ-2022).

שיעור ההוצאה גדל בקצב גבוה יותר ממספר המקבלים, כלומר הקצבה הממוצעת למקבל עולה עם הזמן (תרשים 3).

בדיקה של מספר מקבלי הקצבה לאורך זמן מראה כי לאחר שב-2014 גדל מספרם הממוצע בשל הוספת מבחן ה-IADL, בשנים שלאחר מכן התמתן הגידול, וב-2021 היה 3% לעומת 2020, אך ב-2022 עלה ב-6.4% וב-2023 עלה עלייה ניכרת ל-11%. במקביל עלה שיעור הגידול בהוצאה לקצבה (במחירים קבועים) ב-13% וההוצאה בכלל הוצאות הענף עלתה מ-7% ב-2022 ל-16% בשנת 2023.

תרשים 3: השינוי המצטבר במספר המקבלים קצבת שר"מ ובסך ההוצאה לקצבה (אחוזים), 2008-2023

רוב הזכאים לקצבת שר"מ מקבלים עוד גמלה אחת לפחות: כ-71% קיבלו גם קצבת נכות (מקבלי שר"מ רגיל) ועוד כ-25% היו זכאים גם לקצבת אזור ותיק (מקבלי שר"מ בגיל פרישה) (לוחות 2 ו-7). שיעור הגבוה של אנשים בגיל פרישה בקרב כלל מקבלי הקצבה הוא תוצאה של הירידה המתמשכת בשיעורי התמותה בישראל¹⁶ והעדפתם של אנשים להוסיף ולקבל שר"מ בגיל הפרישה ולא גמלת סיעוד.

מבחינת הליקויים, מקבלי שר"מ סובלים יותר מבעיות נוירולוגיות ופנימיות ופחות מבעיות נפשיות או ממוגבלות שכלית התפתחותית, המאפיינות את מקבלי קצבת נכות (לוחות 5 ו-7), בין היתר משום שהמבחנים לקביעת אחוזי הנכות הרפואית מתמקדים בקשיים הפיזיים בפעולות היומיום ובמידת העזרה הדרושה במשק הבית. בקרב מקבלי השר"מ המיוחד¹⁷, שכיחות יותר הבעיות הפנימיות או האורוגניטליות לעומת שתי הקבוצות האחרות (שר"מ רגיל ושר"מ קשישים), ופחות בעיות נוירולוגיות או בעיות נפשיות.

16 משרד הבריאות (2014). סיבות המוות המובילות בישראל 2000-2011.

17 מי שאינם זכאים לקצבת נכות כללית בשל הכנסות גבוהות.

ביטוח נכות כללית

לוח 7: מקבלי קצבת שר"מ לפי סוג הקצבה והליקוי העיקרי
(מספרים מוחלטים ואחוזים). דצמבר 2023

ליקוי עיקרי	סך הכל		סוג הקצבה (אחוזים)		
	מספרים מוחלטים	אחוזים	רגיל	מיוחד	גיל פרישה
סך הכל מספרים מוחלטים	85,009		59,714	4,052	21,243
סך הכל אחוזים	100	100	100	100	100
נפשי	8,544	10.1	11.4	1.2	7.9
פיגור שכלי	6,752	7.9	10.8	0.4	1.3
פנימי	21,351	25.1	22.2	55.9	27.4
אורוגניטלי	4,828	5.7	5.4	8.2	6.0
נוירולוגי	23,381	27.5	26.9	15.7	31.4
לוקומוטורי	8,189	9.6	9.4	8.4	10.6
חושי	10,861	12.8	12.7	9.9	13.5
פיברומיאלגיה	62	0.07	0.10	0.0	0.02
אחר	1,041	1.2	1.0	0.3	1.9

לוח 8: מקבלי קצבת שר"מ לפי גיל ועילת הזכאות (מספרים מוחלטים ואחוזים).
דצמבר 2023

עילת הזכאות	סך הכל		גיל (אחוזים)					
	מספרים מוחלטים	אחוזים	24-18	34-25	44-35	54-45	64-55	65 ויותר
סך הכל מספרים מוחלטים	85,009		7,513	8,885	9,426	14,320	23,751	21,114
סך הכל אחוזים	100	100	8.8	10.5	11.1	16.8	27.9	24.8
עוברים טיפול אקטיבי	1,855	100	0.9	3	11.1	25.6	45.1	14.4
זקוקים לדיאליזה	768	100	1.3	5.5	13.3	25.9	35.2	18.9
עברו השתלה	33	100	3	18.2	21.2	21.2	24.2	12.1
זקוקים לעזרה ברוב פעולות היומיום	54,834	100	8.5	9.8	11.1	18	30.1	22.4
זקוקים לעזרה בכל פעולות היומיום	14,569	100	5.4	9	10.3	15.6	26.1	33.6
תלויים לחלוטין בזולת	12,950	100	15.8	16.4	11.6	11.6	17.8	26.9

כ-5% ממקבלי השר"מ זכאים לקצבה בשל מצב רפואי מיוחד¹⁸ (לוח 8). בקרב התלויים לחלוטין בזולת בהשוואה לעילות האחרות בולט השיעור הגבוה של הצעירים, בין היתר בגלל ריבוי הסובלים מבעיות נוירולוגיות.

לוח 9: מקבלי קצבת שר"מ לפי דרגת הנכות הרפואית, המצב המשפחתי והעסקת עובדת זרה (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2023

דרגת הנכות הרפואית (אחוזים)					סך הכל		מצב משפחתי/ העסקת עובדת זרה
100%-90%	89%-80%	79%-70%	69%-60%	59%-40%	מספרים מוחלטים	אחוזים	
43,816	12,960	11,881	12,275	4,075	85,009	100	סך הכל מספרים מוחלטים
51.5	15.3	14.0	14.4	4.79			סך הכל אחוזים
							נשואים
55.5	16.4	12.7	11.7	3.74	41,908	100	סך הכל
66.3	19.1	8.9	5.6	0.05	2,020	100	מעסיקים עובדת זרה
54.9	16.2	12.9	12.0	3.92	39,888	100	ללא עובדת זרה
							לא נשואים
47.7	14.1	15.2	17.1	5.82	43,101	100	סך הכל
68.2	14.8	8.7	7.9	0.46	3,489	100	מעסיקים עובדת זרה
45.9	14.1	15.8	17.9	6.29	39,612	100	ללא עובדת זרה

מצבם הרפואי של המקבלים שר"מ חמור ממצבם של כלל המקבלים קצבת נכות כללית: לכ-52% בהם נכות רפואית 90% או יותר, לעומת כ-15% ממקבלי נכות כללית (לוח 9). למרות זאת, רק כ-8% בהם מעסיקים מטפלת זרה (לוח 9).

גמלה לילד נכה

גמלה לילד נכה נועדה לסייע למשפחה המטפלת בילד עם צרכים מיוחדים בהוצאות הכרוכות בטיפול האישי והסיעודי בו או בכל טיפול אחר שנועד לשפר את תפקודו, ולעודד אותה לטפל בילד בבית ובקהילה.

קביעת הזכאות לגמלה

בשלב הראשון נבדקים התנאים המקדימים לזכאות: הילד (כהגדרתו בחוק הביטוח הלאומי, לרבות ילדים חורגים ומאומצים) בן פחות מ-18; אחד מהוריו לפחות מבוטח בביטוח הלאומי (או היה מבוטח ונפטר בהיותו תושב ישראל).

18 טיפול אקטיבי, דיאליזה או השתלה.

ביטוח נכות כללית

בשלב השני הילד נבדק בידי רופא/ה מומחה/ית ברפואת ילדים מטעם הביטוח הלאומי ואם מתקיים בו אחד מהתנאים שלהלן, יהיה זכאי לגמלה:

- **תלוי בעזרת הזולת** – ילד שבגלל מחלה, תסמונת, תאונה או מום מלידה הוא תלוי בעזרת הזולת בביצוע פעולות היומיום באופן חריג מהמקובל בקרב בני גילו (התלבשות, אכילה, רחצה, היגיינה אישית וניידות בבית). הזכאות מגיל 3.
- **הוא זקוק לנוכחות מתמדת או להשגחה קבועה** – עקב ליקוי רפואי חמור, מחלה כרונית קשה, הפרעת התנהגות חמורה או מוגבלות שכלית התפתחותית, כדי למנוע סכנת חיים לעצמו או לאחרים. הזכאות מגיל 90 יום.
- **הוא סובל מליקוי מיוחד הקבוע בתקנות** – עיכוב בהתפתחות, קשיי תקשורת, ירידה בשמיעה, ליקוי ראייה, אוטיזם, פסיכוזה או תסמונת דאון. הזכאות מיום הלידה.
- **הוא זקוק לטיפול רפואי מיוחד**: ילד שבגלל מחלה כרונית זקוק לטיפול רפואי מיוחד (כמפורט בחוק).

מעט לעת נקבעים שינויים בחוק המובילים להגדלת מספר הזכאים ולהגדלת הקצבה החודשית הניתנת להם. הבולטים שבהם: הרחבת העילות המזכות בגמלה (בעקבות ועדת אור-נוי); האחדת התוספת לדמי מחיה ועזרה בלימודים ל-20% מגובה הגמלה המלאה ותשלומה לכלל המקבלים; הגדלת שיעור הגמלה המשולמת לילדים התלויים לחלוטין בעזרת הזולת וסיבות אחרות. הזכאות מגיל 90 יום.

גובה הגמלה

בשונה מקצבת נכות, ששיעורה משתנה למשל על-פי דרגת האי-כושר או הרכב התלויים במקבל הגמלה, בגמלה לילד נכה השיעורים אחידים בכל עילת זכאות. מ-2022 לגמלה חמש רמות בסיסיות – 50%, 100%, 112%, 188% ו-235% מקצבת יחיד מלאה בנכות, בתוספת גמלה מיוחדת (עד שנת 2021 היו רק שלוש הרמות הראשונות). ילד המתקיימות בו יותר מעילת זכאות אחת יהיה זכאי לגמלה אחת, הגבוהה בהן. ב-2023 היה סכום הגמלה בשיעור 100% 2,448 ש"ח, והגמלה המיוחדת – 847 ש"ח. לנכה מונשם (ראו לעיל קצבה לשירותים מיוחדים) משולמת תוספת בשיעור 379.63% מקצבה מלאה ליחיד – 9,293 ש"ח.

משפחה שבה שני ילדים או יותר המקבלים גמלה לילד נכה או משפחה שבה שני ילדים עם צרכים מיוחדים שלאחד מהם לא משולמת גמלה בפועל (משום שמלאו לו 18 שנה), זכאיות לתוספת של 50% משיעור הגמלה לכל ילד בעבור כל אחד מהילדים.

ילדים שמלאו להם 18 ועשויים להיות זכאים לקצבת נכות או לשר"מ, הביטוח הלאומי יוזם בעבורם תביעה לגמלאות אלה. אם הגמלה לילד נכה גבוהה מקצבת הנכות, היא מוסיפה להיות משולמת עוד שלושה חודשים לאחר גיל 18.

מקבלי הגמלה

בדצמבר 2023 קיבלו 132,476 ילדים גמלה לילד נכה – עלייה של 20% לעומת דצמבר 2022. מ-2010 מספר המקבלים עולה בהתמדה בשיעור הגבוה מהגידול במספר הילדים בישראל (תרשים 4) מהסיבות האלה: (א) יישום מסקנות ועדת אור-נוי; (ב) החזרת ההשגחה הקבועה כעילה

לקצבה ב-2012 ; (ג) גידול מתמשך במספר הילדים המאובחנים על הרצף האוטיסטי. (ד) הוספת עילות זכאות נוספות והקלה בתנאי הזכאות (כגון סיוע בתקשורת או אלרגיות מסכנות חיים).

לוח 10: מקבלי גמלה לילד נכה לפי עילת הזכאות, דצמבר 2023

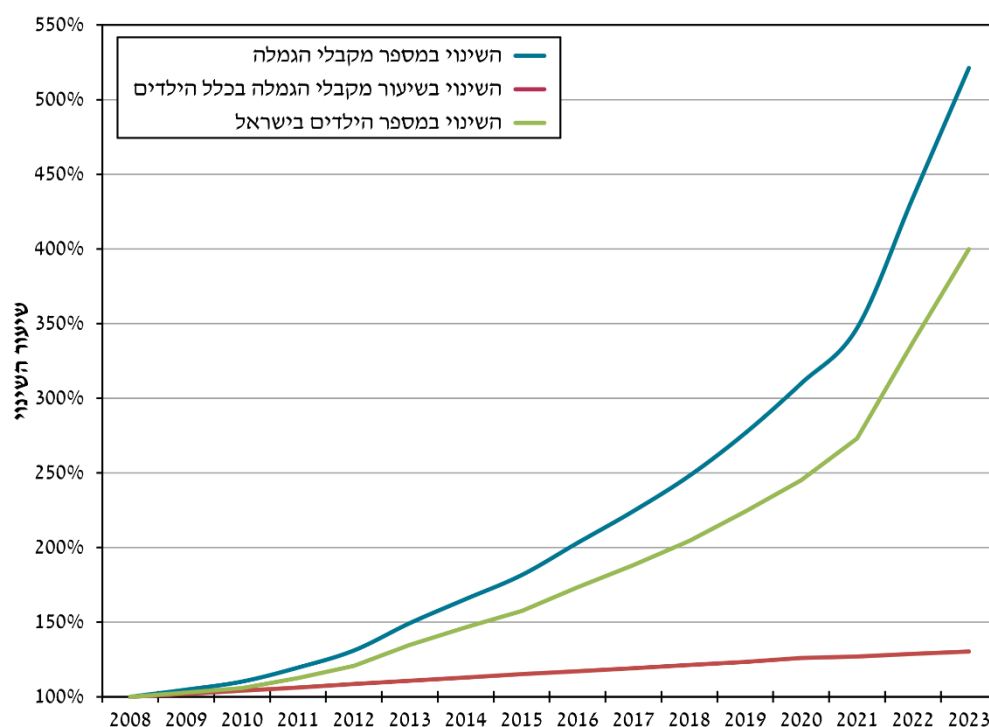
מספר המקבלים	עילת הזכאות	מספר המקבלים	עילת הזכאות
779	ליקוי ראייה	132,476	סך הכל
392	מחלה ממארת	1,214	PDD
48	מחלה משנית לסרטן	48,305	אוטיזם
6,490	זקוק לנוכחות מתמדת	15	אורטרוסטומיה
6,573	זקוק לסיוע בתקשורת	51	אימונוסופרסיה-מחלה משנית
3,678	סוכרת	70	ארבעה סעיפים משתי מחלות
300	עיכוב בהתפתחות	61	בדיקות דם מחוץ לבית
557	עירוויים	34	גי'נוסטומיה
636	פסיכוזה	347	גסטרוסטומיה
19	ציסטסטומיה	104	דחף בלתי נשלט לאכילה
46	קולוסטומיה	247	האכלה ממושכת
240	שברים פתולוגיים בעצמות	33	הזנה טיפתית בזונדה
6,446	שלושה טיפולים כולל השגחה	79	הזנה תוך ורידית
383	שלושה טיפולים לא כולל השגחה	247	המשך תשלום מחלה ממארת
14	שלושה סעיפים כולל נוכחות	122	העדר גפיים
15	שלושה סעיפים כולל אשפוז	319	הפרעות בכליות ובדרכי השתן
פחות מ-10	שלושה סעיפים כולל מייצבי לחץ דם	36,507	זקוק להשגחה חלקית
1,207	תלות רבה בזולת	345	חוסר תפקוד בשתי הגפיים
6,883	תלות מוחלטת בזולת	4,125	חרשות
328	תסמונת דאון	81	טיפול אימונוסופרסיבי
614	תסמונת נדירה	67	טיפול נשימתי
1,418	תפקוד לקוי בשתי גפיים	534	כבד ראייה
פחות מ-10	דלקת כרונית בעצמות	379	כבד שמיעה
פחות מ-10	188% ללא נוכחות	1,942	שתי עילות זכאות של 100%
26	העדר גף אחת	96	שלוש עילות זכאות של 100%
44	אי תפקוד גף אחת		

ביטוח נכות כללית

בדומה להתפלגות כלל הילדים עם הצרכים המיוחדים בישראל¹⁹, כ-2/3 ממקבלי הגמלה הם בנים (לוח 11), בעיקר בגלל השכיחות הגבוהה של אוטיזם אצל בנים לעומת בנות. גיל הזכאות העיקרי הוא 6-13²⁰ בשל העומס המוטל על ההורים בהשוואה למקובל בקבוצת הגיל, והמושפע גם מגיל המינימום הקבוע בתקנות בחלק מהעילות.

בדצמבר 2023 קיבלו 18,809 משפחות גמלה בעבור יותר מילד אחד (סך הכל 35,006 ילדים); לכ-2,000 בהן היו לפחות שלושה ילדים עם צרכים מיוחדים. כ-37% מן הילדים היו זכאים לקצבה בשל אוטיזם וכ-32% היו זקוקים להשגחה או לנוכחות קבועה למניעת סכנת חיים לעצמם או לאחרים (לוח 10).

תרשים 4: השינוי במספר המקבלים גמלה לילד נכה ובכלל אוכלוסיית הילדים (אחוזים, 2008-2023 (דצמבר)

19 נאון ואחרים (2000). ילדים עם צרכים מיוחדים: הערכת צרכים וכיסוים על ידי השירותים. גויינט-מכון ברוקדייל והמוסד לביטוח לאומי.

20 המוגבלות אצל ילדים מחריפה עם הגיל והופכת לבולטת.

לוח 11: מקבלי גמלה לילד נכה לפי גיל, מין וקבוצת הזכאות (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2023

גיל (אחוזים)					סך הכל		קבוצת זכאות
17-14	13-10	9-6	5-3	עד 3	אחוזים	מספרים מוחלטים	
24,714	27,366	36,550	30,508	13,338	100.0	132,476	סך הכל מספרים מוחלטים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0		סך הכל אחוזים
							בנים
63.1	68.8	69.1	67.3	59.1	66.5	88,093	סך הכל
5.2	5.3	4.6	2.2	1.2	4.0	5,254	תלויים בעזרת הזולת
19.9	21.5	21.4	20.4	41.6	22.9	30,396	זקוקים לנוכחות/השגחה קבועה
30.6	36.5	39.7	41.1	10.4	34.7	46,004	עם ליקוי מיוחד
6.9	5.0	2.9	1.9	3.5	3.9	5,134	זקוקים לטיפול רפואי מיוחד
							בנות
36.9	31.2	30.9	32.7	40.9	33.5	44,383	סך הכל
3.0	2.7	2.2	1.4	1.2	2.1	2,836	תלויות בעזרת הזולת
16.3	11.2	11.5	12.5	29.5	14.4	19,061	זקוקות לנוכחות/השגחה קבועה
11.4	12.6	14.4	16.2	5.5	13.0	17,169	עם ליקוי מיוחד
6.0	4.4	2.5	1.7	3.0	3.4	4,504	זקוקות לטיפול רפואי מיוחד

לוח 12: מקבלי גמלה לילד נכה (לרבות מוגדלת) לפי שיעור הגמלה הבסיסי והעסקת עובדת זרה (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2023

שיעור הגמלה הבסיסי (אחוזים)					סך הכל		העסקת עובדת זרה
235%	188%	112%	100%	50%	אחוזים	מספרים מוחלטים	
3,082	6,895	3,982	70,135	48,382	100.0	132,476	סך הכל מספרים מוחלטים
2.3	5.2	3.0	52.9	36.5	100.0		סך הכל אחוזים
							מעסיקים עובדת זרה
36.9	43.4	2.4	15.5	1.9	100	588	סך הכל
.	66.7	.	28.1	5.2	100	96	מהם : מקבלים גמלה מוגדלת
							למשפחות ילדים נכים
							לא מעסיקים עובדת זרה
2.2	5.0	3.0	53.1	36.7	100	131,888	סך הכל
.	4.6	.	61.4	34.0	100	34,910	מהם : מקבלים גמלה מוגדלת
							למשפחות ילדים נכים

ביטוח נכות כללית

ל-0.4% מהילדים היתה מטפלת עובדת זרה בביתם ו-80% בהם היו תלויים לחלוטין בזולת בכל פעולות היומיום (לפי שיעור הגמלה – 188% ו-235% (לוח 12). מספרם של הילדים עם מטפלת ירד ב-2023 – 588 לעומת 687 ב-2022. בקרב מעסיקים מטפלת זרה שיעור הילדים שמסולמת בעבורם גמלה מוגדלת (16%) נמוך מאלו שאינם מעסיקים (26%). אין נתונים על מעסיקים של מטפלות ישראליות.

גמלה למוגבלים בניידות

תנאי הזכאות

במסגרת גמלת ניידות ניתנים תשלומים והטבות למוגבלים בניידות בשל ליקויים ברגליים²¹. לגמלה זכאים תושבי ישראל מגיל 3 שוועדה רפואית של משרד הבריאות קבעה שהם מוגבלים בניידות בשיעור של 40% לפחות לצמיתות (לבעלי רשיון נהיגה בתוקף) או 60% ויותר לצמיתות (לחסרי רשיון נהיגה). את התביעה אפשר להגיש עד גיל 67, אך היא מוסיפה להיות משולמת גם לאחר מכן. גמלת הניידות ממומנת מכספי אוצר המדינה על-פי הסכם שנחתם בין משרד האוצר לבין המוסד לביטוח לאומי.

מי שהוא אחד מאלה אינו זכאי להטבות (ראו להלן), ועליו לבחור בגמלה אחת (שר"מ או ניידות, ילד נכה או ניידות): (א) הוא מקבל שר"מ בשיעור נמוך מ-100% ולא נקבעו לו 100% מוגבלות בניידות או שאינו זקוק לכיסא גלגלים ואינו משתמש בו; (ב) הוא מקבל גמלה לילד נכה ולא מלאו לו 3 שנים או שמלאו לו 3 שנים ונקבעה לו מוגבלות בניידות שאינה גבוהה מ-80%, או שאינו זקוק לכיסא גלגלים ואינו משתמש בו.

משפחה שבה שני ילדים או יותר, שלכל אחד מהם נקבעו 80% לפחות מוגבלות בניידות או שנקבע שאין הם מסוגלים ללכת בכוחות עצמם, והם מתגוררים באותה דירה, עשויה להיות זכאית הן לגמלה לילד נכה והן להטבות לפי הסכם הניידות, גם אם עדיין לא מלאו לילדים שלוש שנים.

תשלומים והטבות

- **קצבה חודשית:** משולמת לבעלי רכב להשתתפות בהוצאות השימוש בו (דלק, ביטוח, אביזרים, תיקונים (שירותים ואמצעי מיגון) או לחסרי רכב להוצאות הניידות, כאשר המרחק מהבית למקום העבודה וחזרה הוא 40 ק"מ לפחות. לגמלה מלאה עם תוספת זכאי עובד המשתכר 25% לפחות מהשכר הממוצע לפי חוק הביטוח הלאומי או מי שנקבעו לו 80% ויותר מוגבלות בניידות והוא זכאי לרכב המתאים לאביזרים מיוחדים). מי שאינו משתכר זכאי ל-50% מהגמלה המלאה.
- **הלוואה עומדת:** ניתנת לקונה רכב חדש למימון מלא או חלקי של המיסים החלים על הרכב. סכום ההלוואה יהיה כסכום המיסים החלים על הרכב הקובע (כהגדרתו בחוק) ועל-פי רמת

21 על-פי רשימת הליקויים המופיעה בתוספת א' להסכם הניידות.

המוגבלות, ולא יותר מסכום המיסים החלים על הרכב הנרכש. ההלוואה ניתנת לבעל רשיון נהיגה אם חלפו 42 חודשים ממועד קבלת ההלוואה הקודמת, ללא רשיון נהיגה – אם חלפו 48 חודשים, ולבעל רכב לאביזרים מיוחדים אם חלפו 60 חודשים. במקרה של רכב שנגנב או ניזוק כליל בתאונה או שעקב החמרה במצב הרפואי המכון הרפואי אישר שצריך להחליפו, אפשר לקבל הלוואה עומדת חדשה.

מינואר 2022 הושווה שיעור ההלוואה העומדת למוגבל בניידות ללא רשיון נהיגה בר תוקף למי שברשותו רשיון נהיגה בר תוקף. ההלוואה מוחזרת למוסד לביטוח לאומי בכפוף לכללים שנקבעו.

- **סיוע ברכישת הרכב הראשון (קרן הלוואות):** ניתן למי שהוועדה הרפואית קבעה שהוא זקוק לכיסא גלגלים ומשתמש בו והמכון הרפואי לבטיחות בדרכים קבע שדרוש לו רכב שאפשר להיכנס לתוכו או לנהוג בו בכיסא גלגלים (**רכב לאביזרים מיוחדים**); או למוגבל בניידות בשיעור 90% לפחות, עם רשיון נהיגה, שלומד או עובד או נמצא בשיקום. הסיוע ניתן מקרן הלוואות, שיעורו 80% מערך הרכב ללא מיסים ובתום חמש שנים הוא הופך למענק.
- **הלוואה לרכישה ולהתקנה של אביזרים ברכב:** ניתנת לאדם הזקוק לכיסא גלגלים ומשתמש בו, שהמכון הרפואי לבטיחות בדרכים קבע שדרוש לו רכב לאביזרים מיוחדים. גובה ההלוואה 95% מערך האביזרים ומעלות התקנתם, לרבות המיסים החלים עליהם, ובעבור אביזרים חדשים בלבד. במקרה של רכב עם מתקן הרמה ניתן גם סיוע לרכישת המתקן.
- **החזר הוצאות לרכישה ולהתקנה של אביזרים ברכב פרטי:** ניתן כנגד אביזרים שהותקנו לבעל רשיון נהיגה בתוקף שהמכון לבטיחות בדרכים קבע שדרושים לו אביזרים נוספים לצורך הנהיגה, לבטיחות הנסיעה ולשימוש ברכב.

מקבלי גמלת ניידות

בדצמבר 2023 קיבלו 50,833 איש (בוגרים וילדים) תשלומים והטבות – גידול של 3.8% לעומת דצמבר 2022. כ-68% בהם (34,436) קיבלו גמלה נוספת מענף נכות (לוחות 2 ו-3), ו-5.9% (2,993) נוספים היו זכאים לקצבת נכות מענף נפגעי עבודה. מי שאינם מקבלים גמלה נוספת הם ככל הנראה בעלי שכר גבוה או שלא מתקיימים בהם התנאים לקבלת יותר מקצבה אחת והם נאלצים לבחור בין ניידות לגמלאות האחרות. כ-61% ממקבלי גמלת ניידות הם גברים, אך שיעור הנשים שמוגבלותן גבוהה ביותר (90%-100%) גדול משיעור הגברים – כ-33% לעומת 31% בהתאמה.

היקף התשלומים וההטבות תלוי בבעלות על רכב, בגודל הרכב (המסווג לפי נפח המנוע) ובמידת עצמאותו של האדם (נוהג בעצמו או לא). כ-76% זכאים לגמלה כבעלי רכב ולכ-30% בהם רכב קטן (נפח מנוע של עד 1300 סמ"ק) (לוח 13).

כ-70% מאלה שבבעלותם רכב נוהגים בעצמם. חריגים הם בעלי רכב ואן, שרובם אינם נוהגים בעצמם, כנראה בגלל מצבם הרפואי הקשה ותלותם בכיסא גלגלים. ככל שהתלות בכיסא הגלגלים גדולה יותר, שיעור המוגבלות גבוה יותר והרכב יהיה גדול יותר (כדי שהכיסא יוכל להיכנס לרכב).

ביטוח נכות כללית

אצל כ-89% מהמרותקים לכיסא גלגלים ועוד כ-39% מהזקוקים לו ומשתמשים בו (היכולים לעבור מהכיסא לרכב) שיעור המוגבלות גבוה מ-90% (לוח 14).

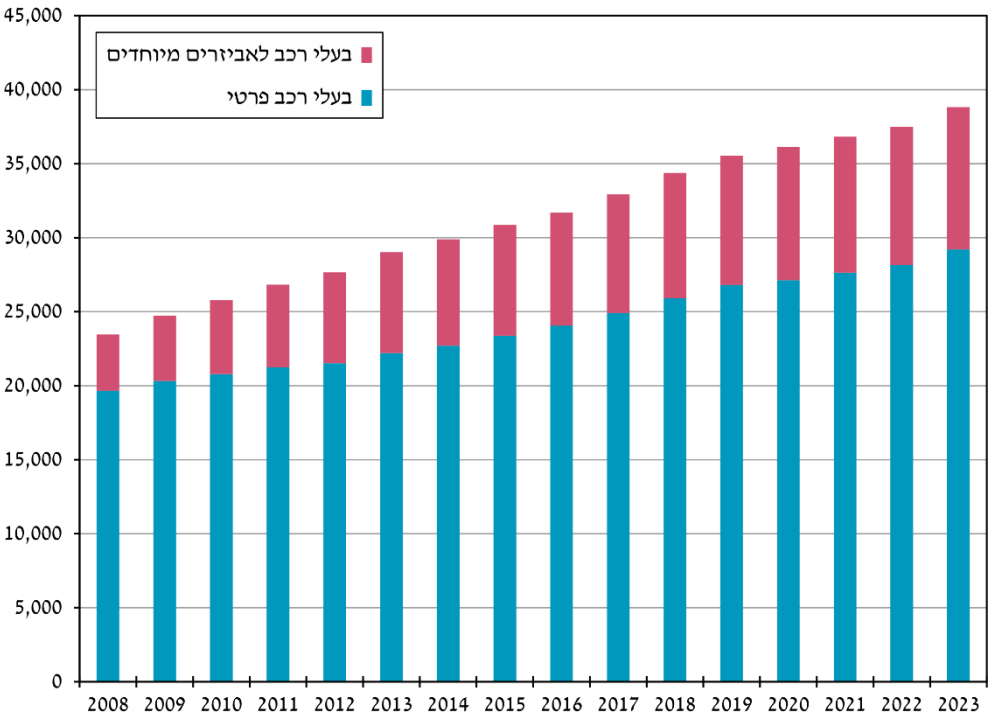
לוח 13: מקבלי גמלת ניידות לפי נהיגה, בעלות על רכב וגודל הרכב (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2023

בעלות על רכב / נפח מנוע	סך הכל		נהיגה (אחוזים)	
	מספרים מוחלטים	אחוזים	נוהג בעצמו	לא נהג
סך הכל מספרים מוחלטים	50,833		27,018	23,815
סך הכל אחוזים		100	53.2	46.8
בעלי רכב				
1,300 סמ"ק	15,486	100	80.1	19.9
1,800 סמ"ק	12,148	100	86.6	13.4
2,000 סמ"ק	1,329	100	79.9	20.1
2,500 סמ"ק	247	100	95.1	4.9
ואן	9,605	100	29.1	70.9
חסרי רכב	12,018	100	.	100

לוח 14: מקבלי גמלת ניידות לפי דרגת המוגבלות, מין ותלות בכיסא גלגלים (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2023

תלות בכיסא גלגלים	סך הכל		דרגת מוגבלות (אחוזים)					
	מספרים מוחלטים	אחוזים	49%-40%	59%-50%	69%-60%	79%-70%	89%-80%	100%-90%
סך הכל מספרים מוחלטים	50,833		5,359	4,375	5,057	7,183	13,226	15,633
סך הכל אחוזים		100	10.5	8.6	10.0	14.1	26.0	30.8
גברים								
סך הכל	31,043	100	12.5	8.8	10.1	13.4	26.0	29.2
מרותקים	5,192	100	0.2	0.0	0.2	0.4	10.6	88.6
זקוקים ומשתמשים	9,759	100	4.3	2.7	9.3	7.2	38.2	38.4
ללא כיסא גלגלים	16,092	100	21.4	15.3	13.9	21.4	23.6	4.4
נשים								
סך הכל	19,786	100	7.5	8.3	9.7	15.3	26.0	33.2
מרותקות	3,772	100	0.2	0.1	0.2	0.3	9.5	89.7
זקוקות ומשתמשות	6,814	100	3.2	3.4	9.0	7.7	36.4	40.3
ללא כיסא גלגלים	9,200	100	13.7	15.4	14.1	27.0	25.1	4.8

תרשים 5: בעלי רכב לאביזרים מיוחדים, 2008-2023

לוח 15: מקבלי גמלת ניידות לפי גיל וליקוי עיקרי (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2023

גיל (אחוזים)							סך הכל		ליקוי עיקרי
67 ויותר	66-60	59-50	49-40	39-30	29-18	17-3	מספרים מוחלטים	אחוזים	
14,861	8,578	7,555	5,413	4,316	4,584	5,526	50,833	100	סך הכל מספרים מוחלטים
100	100	100	100	100	100	100			סך הכל אחוזים
53.3	55.9	61.6	71.5	77.9	88.4	95.0	33,904	66.7	שיתוק בגפיים התחתונות
26.3	23.4	17.7	12.0	9.1	3.7	1.6	8,549	16.8	הגבלת תנועת המפרקים
7.6	7.5	4.5	1.6	0.4	0.1	0.0	2,221	4.4	אי ספיקה בעורקים
4.0	6.1	6.5	5.2	3.8	2.4	0.9	2,210	4.4	קטיעות
3.0	2.8	4.1	3.9	2.7	1.4	1.0	1,447	2.9	נקיעות
2.2	1.2	1.6	1.5	0.9	0.6	0.3	714	1.4	מפרקים מדומים
2.7	2.1	2.5	1.9	1.4	1.0	0.4	1002	2.0	קשיונות
0.9	1.0	1.5	2.3	3.8	2.5	0.9	786	1.6	אחר

ביטוח נכות כללית

לאחר שנים (מ-2008) שבהן ירד שיעור הזכאים שבבעלותם רכב פרטי ועלה שיעורם של המחזיקים ברכב לאביזרים מיוחדים, בין היתר בגלל היקף ההטבות לבעלי רכב כזה, ניכרת בשנים האחרונות מגמת התייצבות וכיום שיעורם של בעלי הרכב לאביזרים מיוחדים הוא כ-25% (תרשים 5). עם זאת מספרם מוסיף לעלות באיטיות ולכן גם ההוצאה בענף ניידות עולה.

40% ממקבלי הגמלה אינם בגיל העבודה – כ-11% ילדים וכ-29% קשישים. רוב המקבלים (67%) סובלים משיתוק בגפיים התחתונות (לוח 15). ככל שהגיל צעיר יותר, שיעור המשותקים גבוה יותר ושיעור הסובלים מליקויים אחרים נמוך יותר, משום שמבוגרים סובלים גם ממוגבלויות המחמירות עם הגיל ואילו ילדים סובלים בדרך כלל מליקויים מולדים.

פיצוי לנפגעי גזת

גזת (Tinea Capitis) היא מחלת עור פטרייתית הגורמת בדרך כלל לכתמים ולגירויים בעור. כיום מטפלים בחולים בה באמצעות גלולות או משחות, אך עד 1959 לא היתה לה תרופה יעילה והטיפול בה נעשה באמצעות הקרנות רנטגן, שתופעות הלוואי שלהן התבררו כחמורות. על-פי חוק הפיצויים לנפגעי גזת מ-1994, זכאים לפיצוי מי שטופלו בשנים 1946-1960 באמצעות הקרנות בידי המדינה, הסוכנות היהודית, קופות החולים או ההסתדרות הרפואית הדסה. הפיצויים ממומנים מאוצר המדינה ומשולמים בידי המוסד לביטוח לאומי.

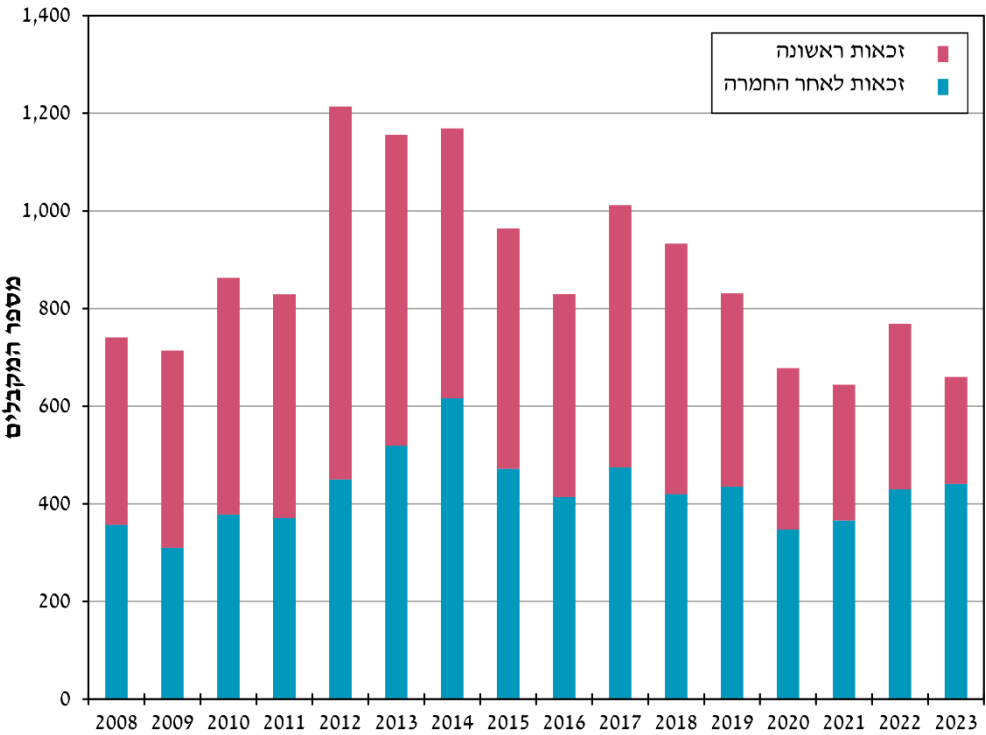
לגמלה זכאי תושב ישראל שחלה בגזת ושיעור נכותו הרפואית 5% ויותר, ושוועדת מומחים קבעה שבעקבות הטיפול בהקרנה הוא סובל מאחד מאלה: סרטן לסוגיו באזור הראש והצוואר, סרטן הדם, גידולים שפירים במוח או חוסר בשיער באזורי הצלקות בעור הקרקפת. הזכאות לפיצוי אינה גורעת מהזכויות לגמלאות אחרות מביטוח לאומי ואינה תלויה בגילו של הזכאי.

גובה הפיצוי

- **קצבה חודשית:** משולמת למי שנקבעו לו 40% נכות רפואית ויותר. שיעורה 25.9% מהשכר הממוצע על-פי חוק הביטוח הלאומי מוכפל באחוזי הנכות הרפואית (ב-2023 לדרגת נכות 100% – 3,074 ש"ח).
- **פיצוי חד-פעמי:** משולם לחולה עם 75% נכות רפואית לפחות (203,732 ש"ח), ולחולה עם 40%-74% נכות רפואית משולם מחצית הסכום (101,866 ש"ח).
- **מענק מחליף קצבה:** תשלום חד-פעמי לחולה עם 5%-39% נכות רפואית. מחושב כאחוז מסכום הקצבה המלאה (בהתאם לאחוזי הנכות הרפואית שנקבעו), מוכפל ב-70.
- **מענק לשאירים:** משולם לבן/בת זוג של חולה שנפטר. אם יש עימו ילד, גובה המענק 36 קצבאות חודשיות מלאות (110,664 ש"ח); אם אין עימו ילד או לילדו של חולה שנפטר – 60% מסכום המענק המלא לשאירים (66,398 ש"ח).

מספר מקבלי המענקים על-פי הזכאות הראשונה שלהם והזכאות המוגדלת לאחר החמרת המצב מוצג בתרשים 6. התשלומים בתרשים נזקפים לשנה שבה שולמו. מי שהגישו תביעה חוזרת ואושרו להם שיעורי נכות רפואית גבוהים יותר, נספרים כמקבלי מענק במועד החדש.

תרשים 6: נפגעי גזת שקיבלו מענקים, 2008-2023

מקבלי הפיצוי

בסוף 2023 קיבלו 4,844 איש קצבה חודשית, 219 בהם קיבלו אותה לראשונה (לוח 16, תרשים 6). גילם הממוצע של הזכאים – 76 – גבוה למדי בשל תקופת הזכאות הקבועה בחוק. בשונה מרוב הגמלאות בענף נכות, רוב המקבלים קצבה זו (כ-60%) הם נשים, ככל הנראה בשל מודעות גבוהה יותר לתופעות הלוואי ושיעורי הישרדות גבוהים יותר מהמחלה.

לוח 16: נפגעי גזת המקבלים קצבה חודשית, לפי גיל ומין (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2023

גיל (אחוזים)				
70 ויותר	69-65	64-60	סך הכל	
4328	494	22	4844	סך הכל מספרים מוחלטים
100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל אחוזים
39.5	44.1	31.8	40.0	גברים
60.5	55.9	68.2	60.1	נשים

ביטוח נכות כללית

רוב מקבלי הקצבה, כ-42%, סובלים מפגיונות בעור ודרגת הנכות שלהם נמוכה, וכ-17% סובלים מליקוי פנימי ודרגת הנכות שלהם גבוהה יותר (בדרך כלל חולי סרטן קשים) (לוח 17).

לוח 17: נפגעי גזזת המקבלים קצבה חודשית, לפי דרגת הנכות הרפואית והליקוי המזכה* (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2023

הליקוי המזכה	סך הכל		דרגת הנכות הרפואית (אחוזים)			
	מספרים מוחלטים	אחוזים	49%-40%	59%-50%	79%-60%	100%-80%
סך הכל מספרים מוחלטים	4,844	100.0	1,946	959	1,144	795
סך הכל אחוזים			100.0	100.0	100.0	100.0
פגיונות בעור						
צלקות ופגיונות בעור	2,018	41.7	50.3	48.6	33.9	23.4
התקרחות	758	15.7	28.9	12.9	5.1	1.6
פנימי						
בלוטות הלימפה	324	6.7	0.4	5.0	12.5	15.9
אחר	483	10.0	7.4	10.4	8.7	17.7
נוירולוגי	1,209	25.0	12.4	22.8	38.5	38.9
אחר	52	1.1	0.7	0.2	1.4	2.5

* הליקוי המזכה אינו בהכרח הליקוי הדומיננטי. לדוגמה, לכ-30% ממקבלי הקצבה הליקוי הדומיננטי הוא נפשי, והוא כלל אינו בא לידי ביטוי בלוח.

פיצוי לנפגעי פוליו

מחלת הפוליו (Poliomyelitis) פוגעת בתאי העצב התנועתיים שבחוט השדרה ועקב כך נפגעים סיבי העצבים והשרירים. יש המחלימים לחלוטין מהנגיף ויש הסובלים ממוגבלויות בדרגה משתנה.

על-פי חוק הפיצויים לנפגעי פוליו מ-2007, זכאים לפיצוי מי שמתקיימים בהם התנאים האלה: חלו בנגיף הפוליו בשטח ישראל או מחוצה לה²² וקיבלו טיפול רפואי בשטח עד סוף שנת 1969; רופא מטעם הביטוח הלאומי קבע שהם סובלים מנכות רפואית או ממוגבלות בניידות שנגרמו מהמחלה או מהחמרה בה שנים לאחר מכן (תסמונת פוסט-פוליו²³). התשלומים ממומנים

22 הזכאות למי שחלה מחוץ לישראל – מ-2012.

23 נגרמת עקב שחיקת תאי העצב ומאופיינת בירידה בפעילות השרירים המלווה בחולשה ובכאבים.

מאוצר המדינה ומשולמים בידי הביטוח הלאומי. הזכאות לפיצוי אינה גורעת מהזכויות לגמלאות אחרות בביטוח לאומי ואינה תלויה בגילו של הזכאי.

גובה הפיצוי

- **קצבה חודשית**: משולמת למי שנקבעו לו 20% נכות רפואית לפחות על-פי דרגת הנכות. שיעורה של קצבה מלאה – 50.9% מהשכר הממוצע על-פי חוק הביטוח הלאומי (6,042 ש"ח ב-2023).
- **פיצוי חד-פעמי**: משולם למי שנקבעה לו נכות רפואית לצמיתות: עד 74% – 66,376 ש"ח; 75%-94% – 132,757 ש"ח; 95% ויותר – 159,307 ש"ח.
- **מענק מחליף קצבה**: משולם למי שנקבעו לו פחות מ-20% נכות רפואית על-פי דרגת הנכות (כשיעור מהקצבה המלאה לחודש) מוכפל ב-70. המדינה משתתפת גם במימון טיפולים רפואיים, אביזרים ומכשירים רפואיים הנדרשים לנפגעי הפוליו לניהול שגרת חיים תקינה ושאינם נכללים בסל הבריאות.

מקבלי קצבה לנפגעי פוליו

בדצמבר 2023 היו 3,721 מקבלי קצבה. בשל העובדה שהפוליו התפרץ בעיקר בעשור הראשון מקום המדינה, מספר המקבלים והמצטרפים החדשים יורד במעט מדי שנה, וב-2023 לא היו מצטרפים חדשים. 71% מהזכאים מקבלים מענף נכות עוד גמלה אחת לפחות (לוח 2).

רוב נפגעי הפוליו חלו כאמור בראשית ימיה של המדינה, לפני שהחל השימוש בחיסון נגד פוליו ב-1961, אך ידועים גם מקרים בשנים שלאחר מכן, כנראה אצל ילדים או בוגרים שלא חוסנו (לוח 18). נתון זה מסביר את גילם הממוצע המבוגר למדי של מקבלי הקצבה – 70. היתר הם בעיקר מי שחלו מחוץ לגבולות המדינה וטופלו בארץ או כאלה הסובלים מהתפרצות מאוחרת של המחלה, בהם גם מי שלא חוסנו.

לוח 18: נפגעי פוליו המקבלים קצבה חודשית, לפי מין ומועד הופעת המחלה (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2023

מועד הופעת המחלה	סך הכל		מין (אחוזים)	
	מספרים מוחלטים	אחוזים	גברים	נשים
סך הכל מספרים מוחלטים	3,721		2,036	1,685
סך הכל אחוזים		100.0	100.0	100.0
לפני הקמת המדינה	282	7.6	6.8	8.5
1959-1948	2764	74.3	72.2	76.8
1969-1960	385	10.4	12.0	8.4
1979-1970	171	4.6	5.6	3.4
1980 עד היום	119	3.2	3.4	3.0

ביטוח נכות כללית

לוח 19: נפגעי פוליו המקבלים קצבה חודשית, לפי דרגת הנכות הרפואית והליקוי המזכה (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2023

הליקוי המזכה	סך הכל		נכות רפואית (אחוזים)					
	מספרים מוחלטים	אחוזים	-20% 49%	-50% 59%	-60% 69%	-70% 79%	-80% 89%	-90% 100%
סך הכל מספרים מוחלטים	3,721		857	431	257	154	1176	846
סך הכל אחוזים		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
הפרעות בעצבים הקרניאליים	639	17.2	11.1	12.5	16.0	17.5	12.5	32.5
שיתוק בעצבי הגפיים	908	24.4	65.0	24.8	45.5	34.4	5.4	1.3
מחלות ופגיונות בעצמות	339	9.1	15.5	10.9	12.1	9.1	5.4	5.9
פוסט-פוליו	1835	49.3	8.4	51.7	26.5	39.0	76.7	60.3

כמחצית ממקבלי הקצבה החודשית סובלים מתסמונת פוסט-פוליו – תסמונת העלולה להתפרץ עד 45 שנה לאחר ההידבקות בנגיף. בקרב הסובלים מהפרעות בעצבים הקרניאליים (עצבי הגולגולת) ותסמונת פוסט-פוליו, חלקם של בעלי דרגת נכות גבוהה גדול מחלקם בקרב הסובלים משיתוק בגפיים ומפגיונות בעצמות (לוח 19). מאז הוחל החוק, תשלומי המענקים לנפגעים קטנים מדי שנה.

היקף התשלומים

בשנת 2023 שולמו בענף נכות כ-30 מיליארד ש"ח – עלייה של כ-20.25% לעומת 2022 (לוח 20). ההתפלגות בין הגמלאות השונות דומה לזו שהיתה בשנה הקודמת. מבין התשלומים האחרים, לנפגעי גזות שולמו ב-2023 כ-172 אלף ש"ח ולנפגעי פוליו כ-189 אלף ש"ח.

לוח 20: התשלומים בענף נכות כללית לפי סוג הגמלה (אחוזים ותשלומים), אלפי ש"ח, 2018-2023

שנה	סך הכל	נכות ושיקום	שירותים מיוחדים	ילד נכה	ניידות	אחר *
התשלומים לגמלה מסך התשלומים בענף נכות (%)						
2018	100.0	63.5	11.9	12.8	8.3	3.5
2019	100.0	63.5	11.8	13.4	8.1	3.2
**2020	100.0	62.7	12.1	15.3	7.2	2.6
**2021	100.0	63.1	12.4	14.5	7.4	2.7
2022	100.0	60.1	12.0	19.0	6.3	2.6
2023	100.0	59.6	11.9	20.1	5.9	2.4

שנה	סך הכל	נכות ושיקום	שירותים מיוחדים	ילד נכה	ניידות	אחר *
תשלומים (אלפי ש"ח, מחירים שוטפים)						
2018	17,385,013	11,037,527	2,081,992	2,220,887	1,448,976	595,631
2019	18,799,277	11,942,835	2,228,669	2,528,760	1,511,795	587,218
2020	20,843,767	12,469,470	2,403,560	2,838,655	1,525,867	1,606,215
**2021	22,460,781	13,518,575	2,584,206	3,216,547	1,592,934	1,548,519
**2022	24,820,143	14,910,623	2,976,602	4,720,947	1,572,750	639,221
2023	29,845,588	17,801,613	3,562,503	5,992,234	1,769,420	719,818

* פיצוי לנפגעי גזת ופוליו, תוספת לנכים מונשמים, תשלומי מינהל לגורמי חוץ (לרבות לקרנות, לסיוע משפטי, לוועדות רפואיות ולמחקרים), מענקי חֶלֶף קצבה ותגמולי נכות על חשבון אוצר המדינה. התנדדות ב"אחר" נובעות בעיקר מתשלומים של מענקי חֶלֶף קצבה.

** לרבות תשלומים למענקי חֶלֶף קצבה לגמלאות נכות כללית, שר"מ וילד נכה.

בשנים 2013-2017 היה חלקם של תשלומי גמלאות הנכות בכלל גמלאות המוסד יציב – 19% - וב-2018 וב-2019 עלה לכ-20% מן התשלומים. ב-2020-2021, בזמן מגפת הקורונה, ירד חלקם לכ-17% בשל הגדלת התשלומים בענפים אחרים (בעיקר בדמי אבטלה) וב-2022 שב ועלה לכ-22% מכלל תשלומי הגמלאות. בשנת 2023 נשאר חלקם של תשלומי הנכות בכלל הגמלאות כ-22% (לוח 21).

לוח 21: התשלומים בענף נכות כללית וחלקם בכלל גמלאות הביטוח הלאומי, 2018-2023

שנה	תשלומי ענף נכות כללית		כחלק מכלל גמלאות המוסד (%)
	אלפי ש"ח (מחירי 2023)	גידול שנתי ריאלי (%)	
2018	19,236,806	12.7	19.0
2019	20,634,752	7.3	20.1
*2020	23,013,888	11.5	16.0
*2021	24,434,639	6.2	18.3
2022	25,864,689	5.9	21.9
2023	29,845,588	15.4	22.0

* כולל תשלומי מענקי חֶלֶף קצבה לגמלאות נכות כללית, שירותים מיוחדים וילד נכה.

גובה קצבת הנכות הכללית הממוצעת מושפע משיעור הזכאים לגמלה מלאה, משיעור הזכאים לתוספת בעבור התלויים בהם ומשיעור הזכאים שיש להם הכנסות מעבודה או שלא מעבודה. בשל הקפאת השכר הממוצע לפי חוק הביטוח הלאומי אשר ממנו נגזר סכום הקצבה, הקצבה

ביטוח נכות כללית

הממוצעת ב-2022, 3,820 ש"ח, היתה דומה לזו שבדצמבר 2021 – 3,819 ש"ח (ראו הערה 3 בלוח 22). במונחי השכר הממוצע הקצבה עלתה ב-2022 ל-32.5% מהשכר הממוצע במשק (לוח 22). ב-2023 עלה סכום הגמלה עקב עליית השכר הממוצע לפי חוק הביטוח הלאומי שאליו מוצמדת הגמלה וסכום הקצבה הממוצעת היה 4,214 ש"ח – עלייה של 10.3% לעומת 2022, במחירים שוטפים.

לוח 22: קצבת נכות כללית ממוצעת לחודש (מחירים שוטפים, מחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע)*, 2018-2023

שנה	מחירים שוטפים (ש"ח)	מחירי 2023 (ש"ח)	כאחוז מהשכר הממוצע
2018	3,356	3,715	32.9
2019	3,484	3,824	33.2
**2020	3,663	3,861	32.8
***2021	3,819	3,857	32.3
2022	3,820	3,981	32.5
2023	4,214	4,214	33.7

* כפי שמדדה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

** כולל מענקי חלף קצבה

*** בשל תשלום מאוחר של התוספת לקצבה בשנת 2021, בלוח מופיעה הקצבה הממוצעת בדצמבר 2021 המציגה את הקצבה המוגדלת

לוח 23: קצבת שר"מ ממוצעת לחודש (מחירים שוטפים, מחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע)*, 2018-2023

שנה	מחירים שוטפים (ש"ח)	מחירי 2023 (ש"ח)
2018	2,619	2,782
2019	2,653	2,911
**2020	2,857	2,972
***2021	2,886	3,039
2022	2,987	3,112
2023	3,264	3,264

* כפי שמדדה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

** כולל מענקי חלף קצבה

*** בשל תשלום מאוחר של התוספת לקצבה בשנת 2021, בלוח מופיעה הקצבה הממוצעת בדצמבר 2021 המציגה את הקצבה המוגדלת

ב-2023 עלה סכום הגמלה עקב עליית השכר הממוצע לפי חוק הביטוח הלאומי שאליו מוצמדת הגמלה והקצבה הממוצעת לשירותים מיוחדים (לרבות תוספת הגמלה המיוחדת) היתה ב-2023 3,264 ש"ח. ב-2021 עלה הסכום הממוצע עלייה ניכרת בשל תוספת לנכה מונשם (מ-1,850 ש"ח ל-8,462 ש"ח) ותוספת בגין ילד עד גיל 3. במונחי השכר הממוצע עלתה הקצבה ב-2023 ל-26.1% מהשכר הממוצע במשק.

לוח 24: גמלה לילד נכה ממוצעת לחודש (מחירים שוטפים, מחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע)*, 2015-2023

שנה	מחירים שוטפים (ש"ח)	מחירי 2023 (ש"ח)
2018	2,605	2,883
2019	2,675	2,936
**2020	2,857	2,996
***2021	2,843	2,993
2022	3,170	3,304
2023	3,429	3,429

* כפי שמדדה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
 ** כולל מענקי חלף קצבה ומענק פסח
 *** כולל מענקי חלף קצבה

לוח 25: קצבת ניידות ממוצעת לחודש (מחירים שוטפים, מחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע)*, 2018-2023

שנה	מחירים שוטפים (ש"ח)	מחירי 2023 (ש"ח)
2018	2,132	2,360
2019	2,135	2,343
2020	2,135	2,357
2021	2,135	2,322
2022	2,150	2,240
2023	2,196	2,196

* כפי שמדדה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

ביטוח נכות כללית

גובה הגמלה הממוצעת לילד נכה, לרבות הגמלה המיוחדת, מושפע משינויי החקיקה של השנים האחרונות (ראו לעיל גמלה לילד נכה). באפריל 2020 שולם בשל משבר הקורונה מענק למקבלי קצבאות בהן קצבאות נכות, אך למקבלי גמלה לילד נכה הוא שולם כתוספת לגמלה ולא כמענק. בהתאם לכך הקצבה הממוצעת ב-2020 כוללת גם מענק זה, כך שהירידה הקלה ב-2021 (המוצגת בלוח 24) היא תוצאה של תוספת המענק ב-2020 ולא של שינוי בסכום הגמלה. ב-2022 בעקבות חוק ההתייעלות הכלכלית לשנת 2020-2021 סכום הגמלה עלה הן נומינלית והן כאחוז מהשכר הממוצע במשק. ב-2023 עלה סכום הגמלה עקב עליית השכר הממוצע לפי חוק הביטוח הלאומי שאליו מוצמדת הגמלה והקצבה הממוצעת היתה 3,429 ש"ח.

סכום גמלת הניידות הממוצעת מושפע משיעור הזכאים ברמת מוגבלות גבוהה, שיעור הזכאים לרכב המתאים לאביזרים מיוחדים, שיעור הזכאים המשתכרים, השינוי במדדים השונים המשמשים לעדכון ועוד. הגמלה הממוצעת ירדה בין 2022 ל-2023 כאחוז מהשכר הממוצע, מ-18.3% ל-17.6% בהתאמה, והיתה 2,196 ש"ח בחודש (לוח 25).

ב-2023 היתה הקצבה הממוצעת לנפגעי גזת 1,827 ש"ח בחודש לעומת 1,651 ש"ח ב-2022. הקצבה לנפגעי פוליו היתה 4,172 ש"ח בחודש לעומת 3,550 ש"ח ב-2022.